

TARTU ÜLIKOOL
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND
KULTUURITEADUSTE JA KUNSTIDE INSTITUUT
KIRJANDUSE JA TEATRITADUSE OSAKOND

Fanny Schneider
LASTEOPER EESTIS JA SELLE TULEVIK
SAKSA LASTEOPERI NÄITEL
Bakalaureusetöö

Juhendaja Madli Pesti, M.A.

Tartu 2016

Sisukord

SISSEJUHATUS	2
1. LASTEOOPERI MÕISTEST JA FUNKTSIOONIDEST	4
1.1. Lasteooperi defineerimise võimalused.....	6
2. LASTEOOPER EESTIS	14
2.1. Lasteooper enne Teist maailmasõda.....	16
2.2. Lasteooper Nõukogude Eestis.....	19
2.3. Lasteooper 1990. aastatel.....	23
2.4. Lasteooper 21. sajandil.....	25
3. VAADE SAKSAMAALE JA AUSTRIASSE	29
3.1. Saksa lasteooperi kujunemine 21. sajandist	29
3.2. Tänapäevane saksa lasteooper.....	32
3.3. Eesti lasteooperi tulevik saksa ja austria lasteooperi näitel.....	40
KOKKUVÕTTE	44
KASUTATUD ALLIKAD	47
ZUSAMMENFASSUNG	53
LISA 1	57
LISA 2	58
LISA 3	59
LISA 4	60
LISA 5	61
LISA 6	62
LISA 7	63
LISA 8	64

SISSEJUHATUS

Lasteoperil on Eestis väga raske seis tugeva traditsiooniga laste sõnateatri kõrval. Kirjutades Vanemuise teatrile, et teada saada, milliseid lasteopereid seal lavastati, sain ma raamatukoguhoidja käest vastuse, kus juba e-kirja esimeses lauses väljendub lasteoperi kurb seis Eestis: *Olete võtnud omale suhteliselt tänamatu töö*. Kuigi sõnateatri kõrval on näiteks lastemuusikal Eestis oma koha leidnud, ei tee see lasteoperi levimist mitte lihtsamaks, vaid hoopis veelgi keerulisemaks. Mina tahan selle bakalaureusetöö pühendada lasteoperile Eestis, sest seda žanri ei ole Eestis varasemalt põhjalikult uuritud - seda tahan ma käesoleva bakalaureusetööga muuta ja äratada huvi antud žanri vastu.

Bakalaureusetöö eesmärk on defineerida mõiste lasteoper ja uurida lähemalt, mis on selle nii esteetiline kui ka pedagoogiline väärtus. Sellest tulenevalt on esimene teoreetiline peatükk pühendatud lasteoperi mõistele üldiselt, kus ma toon välja selle žanriga seotud probleeme. Ma püstitan lasteoperi definitsiooni, sest see on siiamaani veel puudulik, ja selle abiga tahan ma eraldada lasteoperi lastemuusikalist ning esile tuua lasteoperi kõrged nõuded, mis väljenduvad esteetilistes ja pedagoogilistes väärtustes.

Järgmises osas ma keskendun Eestis lavastatud lasteoperitele. Vaatamata sellele, et neid opereid on vähe, on neid juba 20. sajandi algusaastatest peale Eestis esitatud. Vaatlen ja uurin lasteoperit Eestis erinevatel ajastutel: Eesti Vabariik, nõukogude periood, 90ndad ja 21. sajandi algus. Vaatluse all on ka harrastajate operid ehk niinimetatud kooliooperid.

Kolmandas peatükis pööran ma oma pilgu Saksamaa ja Austria poole. Saksamaal ma uurin, mis Kölni Oper, esimene lasteoper maailmas, oma lastele pakub. Edasi vaatan, mis Komische Oper Berliinis ja Frankfurdi ooperimaja, kui eeskujulikud lasteoperi esindajad, oma majas välja on mõelnud. Lisaks uurin, kuidas lasteoper on väiksemates linnateatrites olemas, et saada reaalsem võrdlusmoment Tartu ja Tallinna olukorraga.

Lähemalt toon selles kontekstis välja Magdeburgi teatri. Samas peatükis otsin vastuseid mitmetele küsimustele: Mida on Eestil Saksa ja Austria näidetest õppida? Mis on Eestis olevad ooperi- või teatrimajad ise ette võtnud, et tulevikus külastajaid ooperisse rohkem meelitada ning milliseid lasteopereid käesoleval ajal pakutakse? Millised nõrkused ja tugevused Eesti ühiskonnas ja ka muusikalistes traditsioonides on, et lasteoper siin kui väiksemas riigis integreerida ja kuidas võiks see täpsemalt välja näha? Kuidas on saksa kultuuriruumis teatrimajad kuludega seotud probleemi lahendanud?

Antud töös olen ma kasutanud raamatut *Kinderoper. Ästhetische Herausforderung und pädagogische Verpflichtung*, kus teatri- ja muusikateadlane Isolde Schmid-Reiter on kogunud kokku mitmeid teaduslikke ja arvamuslimikke artikleid lasteoperi kohta erinevatelt asjatundjatelt, kes on lasteoperiga kas erialaselt või ka juhuslikult kokku puutunud. Saksa keeleruumis on see ainus raamat, mis annab lasteoperi kohta nii sügavaid teadmisi. Et saada ülevaade Eestis lavastatud lasteoperite kohta, kasutasin Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiivi DIGAR, kust ma leidsin mitmeid artikleid ja teadaandeid. Lisaks kirjutasin ma Rahvusoper Estoniale ja Vanemuise teatrimajale, et nende käest küsida, milliseid lasteopereid on neil lavastatud. Edasi uurisin erinevaid saksa ooperi- ja teatrimajade kodulehekülgi, et teada saada, mida seal lisaks etendustele veel pakutakse.

Soovin konsultandina tänada Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia muusikaloo professorit Kristel Pappelit sisuliste nõuannete eest.

Samuti tänan juhendamise eest Madli Pesti.

1. LASTEOOPERI MÕISTEST JA FUNKTSIOONIDEST

Laste ja noorte muusikaliseerimine algab üheksa kuud enne ...ema sündimist. See vana tsitaat ungari muusikapedagoogilt Zoltan Kodálylt, toob esile, et ei ole kunagi liiga vara oma last muusikaga tutvustada (Baacke 1998: 122). Kohe kui lapsed sünnivad, või tegelikult võib lausa öelda, kui lapsed on veel isegi ema kõhus, tutvuvad nad muusikaga. Kui lapsed sünnivad, siis me laulame neile ette unelaule või laule, millega me tutvustame beebidele ja väikelastele tähti või numbreid või me tahame neid lihtsalt lohutada, siis kui sõnad ei jõua enam nende tuju või emotsioone maha rahustada. Peter Stangel, kes on dirigent olnud suurtes kontserdisaalides, on arvamusel, et laste võit klassikalisest muusikast on see, et nad saavad targemaks ja paremaks inimeseks ja nad saavad õnnelikumaks – terveks eluks. Muusika treenib laste keskendumisvõimet ja lapsed saavad muusika kaudu tuttavamaks oma tunnetega. Muusikahuvist võib sündida lastes soov õppida instrumenti, mis omamoodi annab palju uusi võimalusi treenida laste motoorikat, vastupidavust õppimises ja ka sotsiaalseid oskusi, kui mängitakse näiteks rühmas. Just rühmatöö õpetab lastele tolerantsust ja empaatiat, sellepärast, et nad ei pea jälgima ainult ennast, vaid ka teisi rühmaliikmeid mängu ajal (Stengel 2008).

Ma olen arvamusel, et see sotsiaalse oskus, mis Peter Stangel esile toob on just *koostöö*. Lasteoper on suurepärase näide heast koostööst, kus inimestel võib olla erinev rahvuslik, religioosne või ka sotsiaalne taust. Orkestris ning lauljate vahel peab toimuma tihe koostöö ja üksteisega arvestamine. Lisaks peab koostöö laitmatult toimima ka orkestri ja lauljate vahel.

Austerlane Erich Vanecek, kes on muusikapsühholoogia asutaja, toob välja, et muusika edendab indiviidi arengut, kognitiivseid oskusi, näiteks õppimine, mäletamine ja mõtlemine. Samuti mõjutab muusika laste emotsionaalsust ja soodustab isiksuse küpsemist. Lisaks leidub vihjeid, et muusikalised tegevused toetavad immuunsüsteemi positiivselt, soodustades muusika kaudu loomulikku stressihormoonide tasakaalustumist, mille abil keha saavutab õige rütmi ergastumise ja rahuoleku vahel. Muusikapsühholoogia näitab ilmekalt, et muusika mõjutab tervet organismi, mitte ainult

mõningaid ajuosi. Erich Vanecek kirjutab: *Muusika hõlmab tervet inimest! Põhjalik diskussioon ja läbipõimimine muusika-, teatri-, ja kunstiga kõikides eri vormides on kõige parem psühhoinvestitsioon (saksa keeles Psychoinvestition), mida me võime oma lastele pakkuda* (Vanecek 2004 : 249).

Austria ooperilaulja Bernd Weikl toetab seda teooriat. Ooperilaulja näeb just klassikalises muusikas aju arendamise tähtsust väikelapseas - monotoonset rütmid ja helid ei soodusta aju ja mõtteviisi arengut, nii nagu klassikaline muusika seda teeb. Seega annab alguse muusikalises arenemises klassikaline Mozarti muusika, mitte *Pop*-, *Rock* või *techno*. Ise musitseerimine – repertuaar Bachilt, Haydnilt ja Mozartilt - suurendab keskendumisvõimet, vastupidavust ja sihikindlust pikaajaliste eesmärkide nimel (Weikl 2004: 247).

Klassikaline muusika võtab muusikas erilise koha - seda ei kuulata lihtsalt niisama teist tööd tehes, vaid seda kuulatakse tähelepanelikult. Klassikaline muusika on diferentseeritud, see tähendab, et ühe teose teema võib korduda, võib varieeruda, võib laulda kooris või aariana jne. Stengel kirjutab, et klassikaline muusika on kuulajatele kindlasti keerulisem, aga just oma keerukuse kaudu, toob meis esile rohkem ja sügavamaid tundeid, millest on nii keeruline kirjutada. Ta on arvamusel, et klassikaline muusika soodustab laste emotsionaalset intelligentsust ja nende taju. Näideks ta toob välja, Lõuna-Ameerika noorteorkestrid, kus mängivad lapsed rasketest peredest, kes on leidnud klassikalise muusika kaudu tee välja agressiivsusest ja kriminaalsest ringist (Stengel 2008).

Kindlasti on vanemate ülesanne, et lapsed klassikalise muusikaga juba varakult tuttavaks saavad ja seda väärtustavad - see tähendab ühtlasi, et vanemad juhatavad oma lapsed ooperi, balleti või lihtsalt klassikalise kontserdi maailma sisse. Samuti on oluline nüanss, et ooperi- ja kontserdimajad pakuvad lastele etendusi, kus nad saavad klassikalist muusikat kogeda. Peter Stengel kirjutab omas artiklis, et tähtis on, et lapsed õpiksid kuidas klassikalist muusikat nautida, sest ühel hetkel võib olla selleks liiga hilja ja need inimesed ei tunne kunagi huvi sellise muusika vastu (Stengel: 2008). Mis sobiks siis paremini kui lasteoper, et klassikalist muusikat lastele tutvustada?

1.1. Lasteooperi defineerimise võimalused

Lasteooperi definitsiooni inglise keeles, mille oleks võinud võtta eeskujuks, ma ei leidnud. *Vikipeedias* leiab selle teema kohta artikleid ainult saksa, hollandi ja tsehhi keeles, seega on lasteooper maailma kõige suuremas entsüklopeedias üllatavalt vähestes keeltes esindatud.

Tavaliselt võib leida erinevate žanride puhul definitsiooni või vähemalt kirjelduse, et saada ettekujutus, mis selle sõna taga ennast täpsemalt peidab. Ooperi kohta leiab eesti keele seletavast sõnaraamatust kirjelduse: *muusikaline lavateos, mis põhineb tekstil, vokaal- ja instrumentaalmuusikal ning näite-, tantsu- ja kujutava kunsti sünteesil* ja lasteooperi mõiste alt üksnes: *Riho Pätsi lasteooperi „Kaval-Ants ja Vanapagan”* (1962) (eki: 2016), mis on ühtlasi esimene viide lasteooperi olemasolust Eestis. Lasteooperist teiste inimestega rääkides, kuulen tihti: *See on ooper nagu täiskasvanutele aga ainult lastele*. Nii lihtsalt aga ei saa lasteooperit defineerida ja kirjeldada, sest žanri sisu on üllatavalt mitmekesine. Mulle isiklikult on tähtis, et lasteooperi definitsioon, leiab oma erinevuse lastemuusikalist, sest see on oma muusika poolest hoopis midagi muud. Seega püstitan ma selles peatükis oma definitsiooni lasteooperist erinevate asjatundjate arvamust arvestades.

Isolde Schmid-Reiter, kes on peasekretär Euroopa Muusikateatriakadeemias ja kes töötab ka Viini Ülikoolis, on lasteooperit uurinud ja kokku pannud mitu artiklit raamatus nimega *Kinderoper. Ästhetischer Herausforderung und pädagogische Verpflichtung*. Selles raamatus saavad sõna lasteooperi kohta mitmed asjatundjad näiteks, libretokirjutajad, lavastajad ja ooperimaja juhatajad. Isolde Schmid-Reiter kirjutab kohe eessõnas, et mõiste lasteooperi taga on palju rohkem kui lihtsalt ooper lastele. Tema järgi võib olla lasteooper näiteks:

1. kooliooper, mis on väike lavastus koos muusikaga
2. muinasjutuooper, mis kestab terve õhtu
3. lasteooper, kus publik ei ole kaasatud ja on ainult pealtvaataja

4. publikut kaasav etendus
5. laval ainult professionaalid
6. laval ainult lapsed (või koos professionaalidega).

Lauljate ja tegelaste variatsioonides ei ole piire (Schmid-Reiter 2004: 12).

Kerkib esile küsimus, kas lasteoper on ainult suunatud lastele? *Kui tahetakse lastele teatrit mängida, tuleb mängida samamoodi kui täiskasvanutele ainult palju paremini*, ütles vene tuntud lavastaja Stanislavski (Widmaier 2004: 79). Seega on lasteoper kindlasti suunatud ka täiskasvanutele, kes saavad lasteoperist samamoodi meelelahutust leida kui lapsedki. Võib öelda, et lasteoper on samavõrd suunatud vanematele ehk täiskasvanutele, kes soovitavalt oma lastega etendusel kaasas on. Sellel arvamusel on samuti Gerhard Schedl, kes oli austria helilooja. Ta ütleb, *...et hästi tehtud lasteteater on ka alati vanemate teater, otsustav on publiku tõsiselt võtmine...*(Schedl 2004: 153). Siin võib püstitada veel teise küsimuse, kas lasteoper on ka noorteoper või kas noorteoper on juba midagi muud? Noored jäävadki täpselt lasteoperi ja operi vahele. Ingolf Huhnile, kes on saksa lavastaja, ei ole pedagoogiline kasu lasteoperist esmakohal, vaid esteetiline-kunstiline lavastamine ja et lastele oleks operi sisu arusaadav (Huhn 2004: 62). Kindlasti tuleb arvestada lasteoperi funktsioonidega, et otsustada, kas definitsioon peaks seda samuti hõlmama. Lasteoperi peafunktsioonid saab ära arvata juba Schmid-Reiteri raamatu saksakeelsest pealkirjast. See pealkiri eesti keelde tõlgituna tähendab: *Lasteoper. Esteetiline väljakutse ja pedagoogiline kohustus/väärtus*. Raamatu pealkiri kuulub Gerhard Schedli samanimelise artiklile. Selles artiklis toob ta välja lasteoperi funktsiooni, mille lasteoper omandab ning mida ma tahangi järgmisena esile tuua.

Schedl on arvamusel, et muusikateater on *suurte tunnete teater*. Eriti tähtsaks pean ma, et Schedl näeb muusikateateri funktsiooni kui kaasaegse ühiskonna analüüsimist. Lasteoper peaks leidma oma individuaalse tee ja lähenemise laste- ja noorte mõttemaailma. Polegi tähtis, kas see on masside maitse või mitte. Minu meelest saab niimoodi lasteoper ennast väga hästi eraldada lastemuusikalidest, mida viimasel ajal väga massiliselt lavastatakse. Näiteks Eestis lavastati 2010. aastal Leelo Tungla

laulusõnadega Broadway muusikal *Võlur Oz* (lavastaja Ivo Eensalu), Priit Pajusaare muusikalise seadega Lotte muusikalid (2008-2015 lavastajad Tanel Joonas, Ain Mäeots), Sirje Toompere muusika ja idee järgi *Muinasjutt klaaskuulist* (2015), helilooja Tauno Aintsi muusikaga *Karlsson katuselt* (2015 lavastaja Ain Mäeots) ja palju veel. Nende edu pärinebki sellest, et neil on puudu individuaalsus ja omapära, nende funktsioon on kommertslikum kui lasteoperil, mille lavastamine on kindlasti ka rahakulukam, ja lisaks ei sisalda muusikal klassikalist muusikat, mis on lasteoperi tingimus. Kokkuvõtteks ongi lasteoperi funktsioon lastele meelelahutust pakkuda kõrgel esteetilisel ja kunstilisel tasemel. Samas on tema funktsioon ka pedagoogiline ja see tuleneb iseenesest, millest ma edaspidi veel lähemalt kirjutan.

Järgnevalt ma tahan esile tuua ajaloolised aspektid, miks lasteoperit on raske defineerida. Need ajaloolised aspektid pani kirja teatri- ja muusikateadlane Gunter Reiß, kes töötab Münsteri Ülikoolis ja kes on välja andnud mitu publikatsiooni muusika ja teatri alal lastele ja noortele. Ta kirjutab, et aja jooksul said lasteoperi teosed väga palju erinevaid nimesid oma erinevate tunnuste järgi, näiteks:

1. muusikalise žanr järgi, näiteks laulumäng (saksa keeles Singspiel), ooper, operett, muusikal ja ballett
2. libreto žanri järgi, näiteks muusikaline valm, muinasjutuoper jne.
3. temaatika järgi, näiteks võluooper ja krimimusikal
4. lavastuse stiili järgi, näiteks rockmuusikal
5. publiku vanuse järgi, näiteks lasteoper ja noorteoper
6. etenduse asukoha järgi, näiteks koolidraama ja kooliooper
7. meediate järgi, näiteks teleooper (saksa keeles Fernsehoper).

Kõik need aspektid aga ei anna Reißi järgi head materjali, et luua lasteoperi definitsiooni (Reiß 2004: 20-21).

Mina olen arvamusel, et on suur vajadus püstitada lasteoperi definitsioon, et see žanr saaks elada rahulikult ja selgelt kõikide teiste muusikaliste teoste kõrval. Vajadus tuleneb ka sellest, et mina kui vaataja, tahan kindel olla, et see, mida ma vaatama lähen,

on päriselt lasteoper ja mitte lastemuusikal või hoopis midagi muud nagu kooliooper, noorteoper või muusikaline etendus. Näiteks selle kohta saab tuua, kui lugesin, et Saaremaa ooperipäevadel 2010. aastal lavastatakse Leelo Tungla ja Olav Ehala lasteoper *Käsikivi kosmosest*. Lähemalt vaadates, missugune ooper see on, tuli välja, et see oli pigem muusikal, mis toimus söögisaalis, kus lauljad laulsid mikrofoni taga ja nende taga oli bänd. Isegi muusikali mõistes puudus siin eriline lava, mis tekitaks teatri atmosfääri.

Enne kui ma oma definitsiooni lasteoperi kohta püstitan, tahan ma esile tuua saksa lavastaja Ingolf Huhni lasteoperi žanri seadusi, kes kirjutab, *et mõtlemine lasteoperist on alati ka mõtlemine ooperi žanrist*. Huhn on arvamusel, et lasteoper on täiesti eraldi lastemuusikalist, näitlemisest koos laulmisega ja kooliooperist ning kõikidest teistest muusikalistest teatrietendustest lastele. Huhn toob välja teesi, et lasteoper, kui ta kõige puhtamal kujul väljendub, katab oma reeglitega päris ooperi žanri (Huhn 2004: 57). Lasteoperi mõiste peaks hõlmama klassikalist muusikat, kui tunnetekandjat, mis avab tee tunnete juurde. Huhn kirjutab, et lasteoper on hermeetiline kunst, s.t. et lasteoperis ei ole pealtvaatajale mitte midagi koheselt arusaadav ja selge, vaid järk-järgult avanevad sümbolid ja metafoorid tekitavad maagilisust, võlu ja fantaasiat (Huhn 2004: 59). Lasteoperi teemade valik võib väga lai olla. Huhn kirjutab, et näiteks Ameerikas leidub lasteopereid iga teema kohta – alates hammaste pesemisest kuni *science-fiction* robotiteni ja Saksa Demokraatlikus Vabariigis on tehtud lasteopereid isegi põllumajandusest. Tema arvates, ei ole need ooperid, sest siin on puudu maagilisus, mille peab ka omandama täiskasvanute ooper. Huhn on arvamusel, et täiskasvanute ooperid võivad olla ühtlasi ka lasteoperid, kui ooperi sisu on lastele vastuvõetav, peasi et ooperi müüt kantakse edasi (Huhn 2004: 61). Kuidas aga erineb siis ikkagi lasteoper täiskasvanute ooperist? Võttes kokku eelnimetatud aspektid ja oma isikliku arvamuse lasteoperist, püstitan ma lasteoperi definitsiooni järgmiselt:

Lasteoper on lastele suunatud kunstiteos, mille kõrge esteetiline nõue väljendub nii klassikalises muusikas, laulmises, näitemängus kui ka lavapildis ning kus kaudselt avaneb alati pedagoogiline eesmärk.

Antud definitsioonist jätsin taotluslikult välja igasugused erinevad variandid, millest võib lasteoper koosneda. Minu jaoks on kõige tähtsam, et selleks on kõrge esteetilise väljendusega etendus, milleni võib samavõrd jõuda nii elukutseliste lauljate kui ka harrastajate või lastega laval - kõik sõltub sellel juhul lavastajast. Pedagoogiline eesmärk on minu arvates väga tähtis, et eristada lasteoper lastemuusikalidest, sest lasteoper toob kaasa veel hulga pedagoogilisi vaatepunkte, alustades teose teemaga kuni klassikalise muusika tutvustamiseni, mis jääb muusikalis kindlasti puudu. Minu meelest on Schedli sõnad *esteetiline* ja *pedagoogiline* kõige määravamad, sest need näitavad ära, et lasteoper peab olema kõrgel kunstilisel tasemel, kuidas ja kellega lasteoper on lavastatud, on teisejärguline. Oluline on, et lavastaja tunneb lasteoperi kõige tähtsamaid esteetilisi elemente, mis ma järgnevalt esile toon.

Laste eelis täiskasvanute ees on, et neil puuduvad eelarvamused. Nad võtavad palju asju sellistena nagu need on, näiteks nad ei küsi miks on vaja, et laulja laulab ja ei räägi. Seega moodustub suurepärase ooperipublik, kui kantakse ette selliseid lasteopereid, nagu nad väärivad (Huhn 2004: 62). Kindlasti võib lasteoper ka täiskasvanute ooper olla ja vastupidi, kui lavastus on niimoodi kujundatud. Siiski aga leiab mõned elemendid, mis teevad lasteoperi lasteoperilikumaks, kui seda täiskasvanute ooper on. Loomulikult peab lasteoper olema sama väärtuslik kui täiskasvanute oma. Rumeenlanna Violeta Dinescu, kes on kirjutanud mitu lasteoperit, sealhulgas Erich Kästneri romaani alusel *35. Mai*, mis on saanud üheks kõige rohkem mängitud lasteoperiks Euroopas, on öelnud:

*Lastele peab kirjutama muusika , mis on lihtne,
täendusrikast lihtsust on aga keeruline komponeerida.*

Peab reisima läbi maailma, et leida tee selleni.

(Dinescu 2004: 159)

Nende kahe lausega, ta annab meile ettekujutuse, mida peaks lasteoper endas sisuliselt kätkema – olema lihtne aga fantaasiarikas. Helilooja Gerhard Schedlile on lasteoper suurte tunnete žanr, mis räägib oma aja kultuurist, väärtustest ja probleemidest ilma, et ta moraliseeriks. See on just see *teekond* ja see *reis*, mida Dinescu silmas peab, kui

tahetakse lastele lasteoperit kirjutada. Siinkohal tahan ma veel kord Stanislavski tsitaati kasutada: *Kui tahetakse lastele teatrit mängida, siis peab täpselt samuti nagu täiskasvanutele mängima, ainult palju paremini* (Widmaier 2004: 79). Huvitav on see, et isegi kuulsad teatriteadlased on ära tundnud, et lapsi kui publikut peab tõsiselt võtma. Hea lasteoperi element on kindlasti oma publiku väärtustamine. Kiiresti tehtud lasteoper või kommertslik lastemuusikal ei saa mitte kunagi nii hea olla, nagu lasteoper, mis väärtustab oma publikut, see tähendab ka, et lastepubliku peab viima maagilisse ja peidetud maailma, kus nad ei ole enne käinud ja mis pakub nende mõtetele uut kogemust.

Muusikateadlane Norbert Reglin, on arvamusel, et helilooja ei tohi kasutada üleliigseid või liiga pikki lüürilisi elemente. Tema järgi ootab last *napp, informatiivne ja jälgitav muusika*. Selleks saab kasutada näiteks laste maailmast pärit elemente nagu laulud ja hüüded. Lasteoperil on vaja imesid, mõistatusi ja võlu. Lava peab muutuma mõistatuseks kohe, kui valgus ära läheb ja eesriie tõuseb. Samal ajal peab ta just laste probleeme ja muresid peegeldama, aga mitte reaalselt samastuvas igapäevases realistlikus võtmes (Huhn 2004: 61-62).

Ingo Huhn toob välja, et hea lasteoperi elemendiks on, et operi sisu peab olema muinasjutule lähedane, sest esiteks on muinasjutt müstiline ja teiseks, enamus muinasjutte on lastele niikuinii tuttavad. Ingo Huhn on arvamusel, et lasteoper ei vaja lastelaulukke lihtsa meloodiaga ja primitiivse harmooniaga elemente. Talle on tähtis, et lasteoper oleks läbipaistva faktuuriga – selgesti eristuva orkestripartii ja arusaadava tekstiga. Veel lisab ta, et: *See oleks ka täiskasvanute operile mõistlik* (Huhn 2004: 63). Tema järgi peaks olema sisu sirgjooneline ja loogiliselt järjest jutustatud. Ta rõhutab, et üks kõige tähtsam element on lasteoperi muusikalised kordused, sest need on lastele väga omased, neile meeldib kuulata ühte laulu mitu korda järjest, kui nad on selle omaks võtnud. Sellepärast tundub loomulik, kui operis korratakse muusikanumbreid, mis tekitavad lastes korduvat äratundmisrõõmu.

Järgmine hea lasteoperi element on väga loogiline ja tähistab üht kõige suuremat erinevust täiskasvanute operiga: see on operi pikkus. Põhjus selleks on laste lühem

keskendumisvõime. Huhn koges, et isegi täiskasvanutel on tänapäeval raske pikka aega keskendunult muusikat kuulata. Võib kõlada väga lihtsalt, aga on suur väljakutse mahutada kõik tähtsamad elemendid ooperisse, et see oleks ühtlasi terviklik, kuid mitte liiga pikk.

Viimane punkt, mis Huhn välja toob on lasteoperi eriline ruum ja aeg. Lasteoper muutub alles siis eriliseks, kui seda mängitakse laval ja soovitatavalt ka õhtusel ajal (Huhn 2004: 63-64). Ma olen temaga samal arvamusel, et lasteoperil on vaja lava, sest ooper on nagu rituaal, mis vajab erilist kohta ja ka erilist aega. Terve operi külastus peab olema erilisust esile tõstev rituaal, et tekiks ja kinnistuks, nii nagu Huhn kirjutab, *teatrisse-minemise-kultuur* (Huhn 2004: 64).

Ma olen arvamusel, et muusika kaasahaaravus on kindlasti kõige tähtsam nõue lasteoperile kui ka ooperile. Peab tekkima rahulolu- ja harmoonia tunne, mis jätab mulje, et tegemist oli hea lasteoperiga. Kas teha seda siis lastelauludega või mitte, see jääb alati lavastaja ülesandeks otsustada, minu meelest on kõige tähtsam, et lapsed saavad teada, mis on ehtne ooperikogemus – klassikaline muusika, orkester, draama, fantastiline lavapilt. Lisaks muidugi võib lisada veel mõningaid elemente, mis teeks selgemaks, et ooper on lasteoper, nt. et lastepublik saab osaliselt sellest etendusest aktiivselt osa võtta, mis oleks täiskasvanute ooperis veider.

Iga lasteoper on kaudselt ka pedagoogiline, ma olen selles veendunud, sest etendused nagu ka mänguasjad, mis on hästi välja mõeldud, peidavad endas pedagoogilisi väärtusi. Erich Vanecek, kes on muusikapsühholoogia asutaja Austrias toob välja mitmed pedagoogilised aspektid lasteoperi kohta, alustades sellega, et lasteoper on tihti seotud muinasjuttudega, mis on omamoodi juba kaudselt pedagoogiline. Vanecek kutsub muinasjutte inimkonna *ürgpedagoogideks*. Tegelikult olid need mõeldud täiskasvanutele, mis aastakümnete jooksul oma sisu, kuju ja ka lugejaskonda muutsid. Need sisaldavad tihti erinevate rahvuste müüte koos nende filosoofiliste ja ajalooliste elementidega. Sellest vaatevinklist saab lasteoper oma esimese pedagoogilise tähtsuse, sest just muinasjuttude kaudu, saavad lapsed sissepääsu täiskasvanute maailma, ilma et see neid üle koormaks. Just muinasjutust saab laps oma vanuse järgi täpselt nii palju

endaga kaasa võtta, kuivõrd ta vanuseliselt võimeline on (Vanecek 2004: 250-251). Kui ma mõtlen, kui populaarne praegu *Lumekuninganna* on lasteaialaste hulgas, siis ma kujutan ainult ette, kui avatud nad oleks sellele, kui pakutaks neile sellest ooperietendust. Filmi *Lumekuninganna ja igavene talv* (2013) vaadates ei ole pedagoogiline väärtus mitte nii mõjus ja intensiivne kui kogeda seda ooperimajas. Aga just tuntud filmiloo pärast on lapsed kindlasti avatud, seda ka ooperina nägema ja sellest veelgi sügavama kogemuse saama, mis on kordamatu ja võib olla algus terve pere teatrisse minemise kultuurile.

Vanemuises toimus 12. Märts 2016 lasteballeti *Lumekuninganna* esietendus. Lapsed, kes on käinud vaatamas seda etendust, kindlasti kasvavad oma isiksuses, eriti tüdrukute hulgas, kes võib-olla tahavad tantsimist õppida või kellel kasvab huvi mitte ainult *Lumekuninganna* vastu vaid ka muusika vastu. Võib-olla tekib soov uuesti minna teatrisse. Lasteooperis või lasteballetist peab laps muusika ja liikumiste kaudu aru saama, mis laval toimub, seega on kindlasti kasu, kui loetakse koos lapsega muinasjutt enne läbi, seda võib laps ise teha ja oma lugemisoskusi paranda või seda koos vanematega teha.

Pärast etendust on lastevanematel tähtis ülesanne, lastega etendusest rääkida ja need tunded kinni püüda. Külastuskäik on ka nagu pereüritus, mis tugevdab perekondlikke suhteid. Just oma vanematega etendusest rääkimine on tähtis laste emotsionaalse kasvamise jaoks. Siin tekib võimalus teose teemat laiendada ja lapses uusi huvisid ärgitada.

2. LASTEOOPER EESTIS

Võib aravata, et žanr lasteoper ei ole Eestis üldse esindatud, sest lastele suunatud oopereid on vähe ja ei ole leida uurimustöid ega artikleid, mis oleksid enam kui üksnes ühe toimunud etenduse kriitika. See mulje on õige, aga samas ei ole see žanr mitte sugugi olematu Eestis. Selles peatükis toon ma välja kronoloogiliselt alates 20. sajandi algusest lavastatud lasteoperid. Nende hulgas ei ole ainult professionaalsed lasteoperid vaid ka üllatavalt palju harrastajate poolt niinimetatud koolioopereid. Kronoloogia kokkupanemisele aitas suuresti kaasa internetiportaali DIGAR, võimaldades ligipääsu ajakirjadele, mis on ilmunud alates 20. sajandi algusaastatest. Kindlasti ei ole see kronoloogia ammendav juba suure hulga kooliooperietenduste tõttu, mis kõik ei pruugi olla avalikult trükimeedias kajastatud. Vaatamata sellele on uurimistöö lõplik nimekiri lasteoperitest üllatuslikult rohke ja oodatust rikkalikum.

Lasteoper oli olemas isegi juba enne nõukogude aega. Kvantiteedile peab eelistama kvaliteeti, sest palju lasteopereid tõepoolest ei olnud. Ometi üllatas näiteks, et juba 1913. aastal etendati Humerdincki *Hänsel ja Gretel* Tallinna Eesti teatri *Estonia* avamispeo pidustuste raames, kuigi ei ole viidet, kas tegemist on lasteoperiga - Tallinna Teatajast leiab ainult järgmise teadaanne: *kell 6 õht. Ooper „Hänsel ja Gretel“, Humperdinck, teatrisaalis* (Tallinna Teataja 1913). Aastal 1939 etendati lavastaja Juhan Tõnopa *Lumivalgeke ja 7 põialpoissi* juba mitmel korral Rahvusoper Estonias. Järgmiste peatükkide jooksul loon ma pildi lasteoperist Eesti teatrilavadel alates 20. sajandi algusest, mis oli küll tagasihoidlikult esindatud, aga mitte sugugi päris olematu. Selle uurimise teostamiseks aitasid kaasa Vanemuise ja Estonia teatri arhiivid kui ka veebipõhine digitaalarhiiv DIGAR. Nii nagu Saksamaal algas ka Eestis lasteoperitraditsioon kooliooperitega ja esindab seeläbi lasteoperi ühte paljudest alaliikidest.

Lasteoper arenes välja kooliooperist, mida etendati juba Mozarti ajal. Huvitav on, et Gunter Reiss, kes on Münsteri ülikoolis kirjandus- ja teatriteaduste professor, kirjutab, et lasteoperil oli 19. sajandi alguses magushape maitse, sest kuigi need ooperid pidid

lapsed viima fantaasiamaailma, kus unistused saavad teoks, oli tihti paljudele lastele realiteet palju karmim, kus lapsed kannatasid nälja ja halbade elamustingimuste all. Seega sobis lasteoper sellel ajal pigem keskklassi lastele (Reiß 2004: 28-32). Kas see tõesti oli niimoodi, seda ei saa enam tagantjärele kindlaks teha, aga näiteks kirjutas Elke Heidenreich, kes on saksa kirjandusteadlane ja lasteoperi eestvedaja, et temal oli just lapsena sõjajärgsetel aastatel 1940ndates võimas kogemus ooperis. Elke Heidenreich kirjeldab, kuidas ta käis esimest korda ooperis ajal, kus tema elus ei olnud palju armastust ja ilu. Kui sõbranna võttis ta kaasa *Võluflöödile*, siis ta oli võlutud nagu unenäos ja tal tekkis suur õnnetunne täis vabadust, mida oli raske sõnadesse panna. Heidenreich kirjutab: „*Oma hallis kitsas elus leidsin ukse, mis viis avatusse*“ Ooperis leidis ta need tunded, millest päris elus puudust tundis (Heidenreich,; Schuller 2007: 4).

Sellest sõjaeelsest ajast leidsin ma ka esimese jälje lasteoperist Eestis, mis toimus suurel laval Rahvusooperis Estonia (*Lumivalgeke ja 7 põialpoissi*, 1939) ja mis tõi loodetavasti ka Eesti laste ellu veidi fantaasiat ja vaheldust sellel raskel ajal. Ikkagi oli sellel žanril keeruline tugeva sõnateatri kõrval sammu pidada. Teatrikriitik Rait Avestik kirjutab *Postimehes*, et juba 1906. aastal esitati Vanemuises lastesõnateatri etendus *Mis kuuskede haldjad sosistavad* August Kitzbergi teksti ainetel. Seega pole ime, et Avestik kirjutab edasi omas artiklis, et *Eesti kutseline lasteteater on niivõrd-kuivõrd sama vana kui Eesti kutseline teater ise*. Alates 1906 lavastati regulaarselt lasteteatrit (Avestik: 2006). Muidugi on ooperite lavastamine rahakulukam ja ka keerulisem kui sõnateater, kus on olemas teosed ja tekstid, mida ei pea lavastamiseks väga palju muutma. Ooperi jaoks on alati muusikalist saadet vaja, see tähendab: muusikaline juht, orkester, dirigent, libreto looja ja muidugi lauljad, kes ooperit kõrgel tasemel esitavad. Lisaks on väljakutse lühema etenduse ajal kooskõlastada muusika ja tekst, sest lasteoper on nii nagu ka sõnateater kindlasti lühem kui täiskasvanute oma. Ühes asjas on aga lasteoper Eestis teiste riikidega sama - mõlemates žanrites lavastati väga palju muinasjutte nagu kronoloogia järgmises peatükis näitab.

2.1. Lasteoper enne Teist maailmasõda

1909. aastast leidsin ma kõige varasema jälje lasteoperist Eestis, kus ajakirjas *Näitelawa* on lühike lause: *Lastekooride eeskawaste on Fr. Abti lasteoper lumewalgeke orkestri saatel, ...* (Näitelawa: 1909). Kuigi teadaandest tulenevalt võis tegu olla ainult koorietendusega, on see ikkagi esimene märge lasteoperi nime all tehtud etteastest ja seega märkamisväärne varane jälg lasteoperist Eestis.

Ka Eestis oli lasteoperi eelkäija kooliooper, näiteks Rakveres, kus lavastati aastal 1922 *Lumiwalgeke*. 08. november 1922 oli teadanne *Päewalehes*:

4. now. etendati Rakwere käsitöölise seltsi saalis reaalgümnaasiumi õpilaste poolt lauluõpetaja W. Kreeki juhatusel Fr Abti 3. waatuslist lasteoperit „Lumiwalgeke”. mida vaatama oli tulnud täis saal, sest läinud aastal hra Kreeki juhatusel lawastatud lasteoper „Punamütsike” on rakwerelastel weel hästi meeles. „Lumiwalgeke” on näitelawaliselt „Punamütsikesest” märksa parem, mispärast ettekanne kiitusega wastu wõeti peaosaliste enamwähem rahuldava hääle materjaali juures. Kolmanda waatuse esimest pilli tuli korrata (Päewaleht 1922).

Huvitav, et selles väikeses lõigus tuleb välja, et *Lumiwalgeke* oli juba parem etendus kui *Punamütsike*. See näitab, et seda žanrit arendati edasi paari aastaga.

Päewaleht aastast 1923 kirjutab, et Viirumaalastele korraldatakse lasteoper Viirumaalaste tantsupeo jaoks. Sellel etendusel on ka lastekoorid ja muud muusikalised lõbustused (*Päewaleht* 1923). Milline lasteoper see on, ei tule artiklist välja. Huvitav on aga tantsupeo taust, mille raames lasteoper etendati.

1924 etendati 3. mail jälle W. Kreeki juhatusel F. Abt lasteoper *Okasroosike* ümbertöötatud alusel viies pildis tütarlaste gümnaasiumi peol käsitöölise seltsi saalis. Autor kirjutab:

Lasteoperid hr. Kreeki juhatusel on sedawõrd suure kuulsuse wõitnud, et kõik piletid

eelmüügil müüdnud olid (Päewaleht: 1924).

Heino Rannapi *Kooli ja pedagoogika kronoloogias* leiab ka vihje sellele, et aastal 1927 tõi Tapa Ühisgümnaasiumi lavale F. Abti lasteoperi *Punamütsike* (Rannap 2002). Edasi toimus Tartus 10. mail 1931 Tartu saksa teatri ruumides korraldatud H. Treffneri algkooli muusikaõhtu. Ettekandeks oli Abti lasteoper *Lumineitsike* 8. osas. Teise nimega on see juba varem esindatud ooper *Lumewalgeke*. Ooperis osales algkooli õpilaskoor, orkester ning solistid R. Jõgioja ja pr. J. Riomar. Olevat *saalitais rahvast vaatama tulnud* (Kaja 1931).

F. Abti lasteoper *Lumewalgeke* mängiti ka pidevalt ühel koolilaste näitusel nimega *Lawiinid*, mis oli arvatavasti päris suur, sest külalisi oli Leedust, Lätist ja ka Soomest. Sellel näitusel 9. algkooli poolt etendatud lasteoperil olid osades ka solistid (Postimees 1935).

1935 etendati Vanemuises Engelbert Humperdincki *Hans ja Greete*. Täpsem žanri kirjeldus on puudu ja esitajate koosseis ei ole täpselt teada, aga teadaande põhjal saab kindel olla, et tegemist oli etendusega lastele. Artiklis on kirjas:

Lasteoper „Hans ja Greete“ on tõesti vaatamisväärne. Ta ilusa muusika ja rohket tantsude tõttu mitmekesine ja huvipakkuv nii väikestele kui suurtele. Etendus on „Vanemuises“ 6. weebruaril kell 6 p. I. ja odawahinnaline (Postimees 1935).

Siiamaani olid need jäljed lasteoperist ajalehtedes ainult lühidad ja pigem teadaanded. Esimese pikema lasteoperi kriitika leiab *Postimehes* aastast 1939. Selles väljaandes on pikk artikkel Juhan Tõnopa lavastatud lasteoperist *Lumivalgeke ja 7 põialpoissi*, mida etendati Rahvusooperis Estonia. Selle esietendus oli artikli järgi 16. detsemberil 1939. Artikli autor H. Paukson toob välja etenduse erinevad aspektid. Ta kiidab lauljaid ja eriti dekoraator Voldemar Haasi, tänu millele sai ooper nii võimsa mõju. Artiklist saab teada, et publik oli *segatud*, see tähendab, et publikus oli lapsevanemaid ja lapsi võrdselt. Ta toob esile, et eriti paljud isad olid kohal, mis oli talle üllatuslik. Autor kirjeldab, kuidas lasteoper toimuma hakkas:

Elevus, teadagi, suur. Saal läheb pimedaks. Kuuldub juba mõningaid protestikilkeid noorima generatsiooni keskelt. Eesriide ette ilmub „jutustajana“-konfereerijana proua Liidia Meerits-Sepa ja hakkab häis ning naljakais värssides seletama asjalugu ning ta mõtet. Tädi on väga lahke, aga kaks protestijat saalis hakkavad järsku uue hooga ja nutuga vahele segama. Lõppeks eesriie tõuseb. Taga süngevõitu rüütliloss, ees stiilne, madal müür väravaga, mille juures väga toredasti mängib naljakas-sünget vahisõdurit nuiaga Teet Koppel.

Autor soovitab vanematele väiksemad lapsed koju jätta ja lavastajale alustada veidi heledamate ja rõõmsamate motiividega. Edasi saab teada, et lavastaja Juhan Tõnopa tõi lavale suurepärase lasteoperi, kus ta isegi kasutas ballettistseene. Olemas olid klassikaline muusika, orkester ja aariad koos suurepärase lauljatega, eriti Mari Kamp, kes mängis Lumevalgekest. Artikli autor mainib ära ka kõiki teisi lauljaid pikemalt. Huvitav on, et ta toob tugevalt välja oma arvamuse:

Kerkib aga küsimus, kas lapsi pole mitte kergem kaasa tõmmata neile kodusemate, „realistlikumate“, naljarohkemate tegevushoogsemate teostega või „põimikutega“? Muidugi, teater peab lastele näitama ka ilu. Aga juba pedagoog Schiller ütleb, et ega ilu ei tõkesta tõde (Paukson 1939).

Paukson näeb juba sellel ajal lasteoperi pedagoogilist ja esteetilist mõju ning toob välja parandamisettepanekud, et lasteoper veelgi paremini sujuks. See kriitika on üllatvalt pikk, aus ja professionaalselt kirjutatud. Ma kujutan ette, et *Lumivalgeke ja 7 põialpoissi* oli nagu tänapäevane *Lumekuninganna* või isegi veel populaarsem, sest 1938. aastal ilmus esimesena väga edukas ja omast kujundamisest täiesti uuenduslik Walt Disney joonisfilm *Lumivalgeke ja 7 põialpoissi*. See film jõudis ka Eestisse, mida mängiti siin saksa keeles ja selle filmi reklaam jõudis oma suure tähtsusega kohe esileheküljele *Päevalehe* pealkirja all (Päevaleht: 1938). See võib-olla põhjustas selle lasteoperi edu. Edu tundub oli ka lavastuse detailides, nagu lavakujundus ja professionaalsete lauljade kasutamises.

Huvitav on jälgida, et sellel ajal mängis raadio väga suurt rolli inimeste elus, sellepärast

oli lasteoperil sellel ajal uus funktsioon. Palju lasteopereid oli raadio mängukavas, näiteks aastal 1943 kirjutati *Järva Teatajas: F. Abti muusikaga lasteoper* (Järva Teataja 1943). Selliseid teadaandeid olen ma mitu leidnud, mis viitavad sellele, et lasteoperil oli sellel ajal ka teine funktsioon, mis oli puhtalt kuulamisele suunatud. Lasteoper oligi sellel ajal sageli pigem kui kuuldemäng raadios, sest sissepääs ooperisse oli enamustelega liiga kallis või ka geograafiliste põhjuste pärast kättesaamatu. Raadio kaudu lasteoperite kuulamine oli hea viis, et sellest saaks osa ka ülejäänud rahvas.

Kokkuvõttes oli lasteoperi algus Eestis sarnane teiste riikidega. Kooliooper ja sellega seotud koorilaul andsid hea aluse, et ooperiga alustada ja seda edasi arendada. Tipphek oli kindlasti *Lumivalgeke ja 7 põialpoissi* Rahvusoperis Estonia 1939. aastal. Sõjajärgsetel aegadel oli ka lasteoper lavalt kadunud. Ajakirjade arhiivides leiab ainult jälgi lasteoperist, mida esitatakse raadio kaudu. Uued katsetused leiab alates 1950. aastast. Selles lühikeses ajavahemikus tuli välja lasteoperi alaliikide rikkus ja läbipõimitus – kooliooper, raadiooper kui muinasjutuoper või ka muinasjutuoper ja kooliooper ühes, piire ei ole.

2.2. Lasteoper Nõukogude Eestis

Esimese jälje lasteoperist alates aastast 1950 leidsin ma *Tööraha elu perioodikas*. Selles väljaandes on artikkel pealkirjaga *Vanemuine esines Vastseliina rahvamajas ooperiga "Müüdnud mõrsja" ja lasteoperiga "Hunt ja seitse kitsetalle"* (Tööraha elu: 1950). Järelepärimisele lasteoperite kohta, sain ma Vanemuise teatrimaja vastuses kinnituse, et see oli esimene lasteoper, mis selles majas mängiti. Vanemuise teater saatis tõestuseks lasteoperi kava (Lisa 1). Engelbert Humperincki *Hunt ja seitse kitsetalle* oli juba enne nõukogude aega lemmikoper, mis oli tihti raadios kuulda. Üks teadanne ilmus näiteks *Päewalehes* aastal 1936, seal oli kirjas: *18:00 Lastetund. „Hunt ja seitse kitsetalle“ - Humperdincki muusika. Esitab M. Pätsi laulustuudio tegelasi.* Aastal 1940 ilmus *Järva Teatajas* teade, et jälle M. Pätsi laulustuudio *Hunt ja seitse*

kitsetalle kuuldemänguga esineb, esinejad oli lapsed ja mudilased. Vanemuise teatrist sain viite, et 1950. ette kantud lasteoper *Hunt ja seitse kitsetalle ei ole eesti algupärane, sest selle ooperi autor on Grigori Kompanejets, kes oli vene rahvusest.* See ooper oli nõukogude aja esimene lasteoper, kas tegemist on vene ooperiga või eesti ooperiga ei ole minu meelest väga otsustav, tähtsam on see, et ooper lavastati Eestis. Selle ooperi lavastaja U. Väljaots on eestlane ja ka enamused lauljatest kui ka teised ooperitegelased nagu muusikajuht, on eesti päritolu. Tüüpiline selle aja lasteoperi kohta on, et on kasutanud muinasjutulist teemat, mis oli ja on paljudele lasteoperitele omane. Üleval nimetatud sellel ajal tuntud laulja Made Pätsi laulustuudio asus Rahvusooperis Estonia ja ma eeldan, et nende etenduste läbiviimine sellel ajal nõudis kõrget kunstilist taset. Mängustuudiod ja ka kooliooperid andsid hoogu ja mõtteid, kuidas lavastada oopereid suurel laval.

Teine lasteoper, mis kirjutati, leidsin ma aastat 1958, see tähendab 8 aastat hiljem pärast *Hunt ja seitse kitsetalle*. See on väliseestlase Harry Olti lasteoper *Reinuvader Rebane* (Kultuurileht 1994). Kahjuks puudub infot, kas seda ooperit ka kunagi lavastati. Kindlasti mitte Eestis. Eesti rahvusbibliograafias leiab tema lasteoperi kuuldemängu märksõna alt. Samuti leiab viite sellele, et heliplaat on olemas, sellepärast võib järeldada, et tema ooper vähemalt salvestati (Eesti rahvusbibliograafika: 2016).

Järgmine lasteoper on märkimisväärne, sest selle ooperi looja on eestlane Eugen Kapp. Tema kirjutas ooperi *Talvemuinasjutt*, mida etendati esmakordselt aastal 1958 ja uuesti aastal 1974 ning aastal 2005 Vanemuises (Lisa 3). Kultuurilehes *Sirp* kirjutab Valdar Viires, et esimene eesti lasteoper oli *Talvemuinasjutt*. Viires kirjutab: *Lisaks sellele tuleb veel märkida, et Eugen Kapp on olnud oma teostega õige sageli teerajaja, esmaavastaja* (Viires: 1968). Nii see on ka lasteoperi žanres. Tema ongi helilooja, kes lõi esimese päris eesti lasteoperi oma *Talvemuinasjutuga* (libreto J. Nasalevitš). *Talvemuinasjutt* räägib memmest ja taadist, kes tahaks väga last, kahjuks aga ei ole seda juhtunud. Nii otsustavad nad teha lapse lumest. Ühel päeval ilmub neile võlur, kes äratub lumelapse ellu. Memm ja taat on väga rõõmsad, muretsevad aga, mis juhtub siis, kui ilmad soojemaks lähevad (Vanemuine: 2005).

Aastal 1962 lavastati Vanemuises uuesti Grigori Kompanejetsi *Hunt ja seitse kitsetalle*. Lavastaja oli seekord Kulno Süvalep. Siin võibolla tõuseb esile, et lasteoperi žanr on uus ja kulukas ja seega keskendutakse sellele, mis on olnud, et säästa kulusid ja saada kogemusi selles žanris. Kulno Süvalep lavastas ka järgmist kaks lasteoperit Vanemuise teatrimajas - aastal 1962 Riho Pätsi *Kaval-Ants ja Vanapagan* ja aastal 1974 uuesti Eugen Kapi *Talvemuinasjutt* (Lisa 2 ja Lisa 3).

1968. aastal etendati Eugen Kapi ooperit *Talvemuinasjutt* Haapsalu 1. keskkooli 50. sünnipäeva raames. Selles ooperis osales terve kool - sümfooniaorkester, tantsurühmad ja näitering, kui ka lastekoor ning teised vanemad õpilased aitasid kostüümide ja rekvisiitide valmistamisel. Eugen Kapile isiklikult etendust näidata julges kool alles seitsmendal etteastel. Helilooja oli ooperilavastusega rahul ja tema soovitusel etendati seda ka Tallinnas J. Tombi nim. Kultuuripalee laval. Endine Haapsalu Gümnaasiumi keemiaõpetaja ja kooliteatri lavastaja Viktor Nelik kirjutab: *Sellest ajast on meil tihedad sidemed Eugen Kapiga, keda me peame oma muusikateatri patrooniks* (Nelik 1978: 727).

Järgmisena tahan esile tuua Raimo Kangro lasteoperi *Ooperimäng*. Ooper sai valmis aastal 1975 (emic: 2016). Ajakirjas *Sirp ja Vasar* nimetab Vilma Paalma *Ooperimängu* teleooperiks lastele ja selleks see ooper ka jäigi - teed suurele lavale ta siia maani leidnud ei ole (Paalma 1975). See on esimene, aga mitte viimane kord, et Leelo Tungal on lasteoperile libreto kirjutanud.

Aastal 1977 lavastati Rahvusooperis Estonia inglise kuulsu helilooja Benjamin Britteni *Väike korstnapühkija*, mille lavastaja oli Mikk Arne. Taaslavastuse esietendus oli aastal 1981 (Lisa 4) (Lavakunstikool 2016).

Edasi tahan oma kronoloogias minna jälle Rahvusooper Estonia lavastusega. Lasteoperi looja on taaskord Eugen Kapp ja ooperi nimi on *Enneolematu ime*, mis oli laval esmakordselt aastal 1983. Ooperi lavastaja oli Arne Mikk. *Sirp ja Vasar* kirjutab (1983), et lavastus on mõeldud nii lastele kui ka täiskasvanutele. Ooper lähtub Anderseni muinasjutust. Vaadates seda salvestatud lavastust, panen tähele, et see

lavastus ei ole väga lastepärane meie tänapäevases mõistes. Kostüümid tunduvad 80ndatelikult vanamoodsad ja liialdatud. Taustapilt on muutumatu ja lauljad kasutavad palju retsitatiive, mis võib kiiresti igavaks muutuda, sest meloodiad, mida lapsed saavad jälgida on puudu. Minu meelest on see ikkagi kokkuvõtteks lasteoper, mis on suunatud soovitatavalt vanematele lastele. *Sirp ja Vasar* kirjutab sihtrühmale pöördudes: *Üldistusi annab teha erinevate elu- ja kunstikogemuste pealt* (Sirp 1983).

Viimast lasteoperit enne nõukogude aja lagunemist etendati Colombina lasteteatris. Aastal 1988 etendati seal *Metsamuinasjuttu*. Selle kohta olen ma leidnud lihtsalt ühe kava, kust saab teada, et selle lasteoperi muusika ja libreto looja on Kaari Reisner. Märkamisväärne on, et lavastaja-konsultant oli tänapäeval nimekas näitleja ja ooperilavastaja Neeme Kuningas (Lasteoper kava: 1988).

Kindlasti peab mainima, et nõukogude ajal oli samamoodi väga populaarne koolides lasteopereid ehk koolioopereid lavastada. Siinkohal tahan mõned esile tuua, et näidata, et need lasteoperid, mis olid suurtel lavadel, olid samamoodi ka koolilavadel olemas. Aastal 1964 toob lavale Tallinna II Internaatkool Gennadi Tanieli lasteoperi *Kivine pisar* (Rannap 2002). Aastal 1968 sünnib Haapsalu 1. keskkoolis lavastus E. Kapi *Talvemuinasjutt*. Selles osalesid üle 160 esineja, mis on siamaani nende kooli jaoks rekordarv. Koolil läks selle etendusega nii hästi, et otsustati seda rada edaspidigi minna. Niimoodi tekkis veel muusikale ja lasteopereid aastate jooksul. Kool isegi tellis endale heliloojatelt teoseid. Eva Helbe kirjutab *Õpetajate lehes: Tollal oli see võimalik, sest pärast muusikateose heakskiitmist Heliloojate Liidus osteti see n-ö riiklikult ära ja tellimine ei toonud koolile kaasa mingeid rahakohustusi* (Helbe 2011). Aastal 1969 lavastatakse Põltsamaa Lastemuusikakoolis G. Kompanjetsi lasteoper *Hunt ja seitse kitsetalle* kooli 10. aastapäeva puhul. Aastal 1976 toimub *Heliloojate Liidu pleenumi* raamis R. Kangro *Ooperimängu* etendus. Osatäitjad on lapsed ise. Aastal 1986 toovad Tallinna 4. keskkooli õpilased lavale M. Pokela lasteoperi *Mörko* (Rannap: 2002). Huvitav on vaadata, kuidas kooliooperitraditsioon väiksel edasi elab ja seda peaaegu samade teostega, mida etendatakse ka suurtel lavadel. Tallinnas toimus 1986. aastal lisaks veel üritus nimega *Moskva Laste Muusikateater Tallinnas*. Üritus oli suunatud noortele, et nendes klassikalise muusika ja muusikaetenduste vastu huvi äratada. Laval

oli näiteks Mark Minkovi *Võlumuusika* ja Boriss Terentjevi lasteoper *Maksimka* (Lisa 5).

2.3. Lasteoper 1990. aastatel

1990. aastal oli lasteoper suurtelt lavadelt kadunud ja seda kindlasti ka poliitiliste sündmuste tõttu, kus kunstide ja eriti lastele suunatud muusikalise teatri jaoks ei leidunud kohta. Põhjusi võib olla mitmeid - vähe ressursse, puudusid eestvedajad ja ka mõtted, kuidas edasi minna. Selle käigus keskenduti sõnateteatrile, mis oli alati Eestis püsiv ja armastatud žanr. Siiski tahan selle ajastu eraldi esile tuua, sest Haapsalu muusika etendas märkamisväärselt tihedalt lasteopereid 90ndatel aastatel.

Esimene lasteoper lavastati Haapsalu muusikakoolis 1994 aastal: *Kuri kuningatütar*, mille looja on Urmas Sisak. Solist lasteoperis oli Kädy Plaas, kes on tänapäeval edukas klassikalise muusika esitaja.

Aastal 1995 tuli lavale *Joona saatmine*. Selle ooperi looja on Jüri Ruut Kangur, kes oli sellel ajal Haapsalu muusikakooli muusikateatri dirigent-muusikajuht (Kultuurileht 1995). Aastal 1996 lavastati teos uuesti. *Kultuurilehes* aga nimetatakse *Joona saatmine* nüüd juba muusikaliks. Siin tuleb veelkord esile lasteoperi haprus ja žanri raske piiritlemine.

Aastal 1997 lavastati muusikakoolis *Klounid klassiekskursioonil*, mille looja oli samuti Jüri Ruut Kangur. See lasteoper läks ringsõidule Ungarisse ja Austriasse.

Aastal 1998 tuli lavale Rein Rannapi lasteoper *Pildid lapsepõlvest*, mis läks samamoodi ringreisile Saksa- ja Prantsusmaale, Šveitsi, Itaalia ja Ungarisse (Pajula: 2009).

Aastal 1999 lavastati *Hunt ja seitse kitsetalle*, seekord vene helilooja Marian Kovali

loodud muusikaga. Ka selle lasteoperiga käidi ringreisil, mis viis Hispaaniasse ja isegi Marokosse. Aastal 2001 lavastati veel *Lumevalgeke ja 7 põialpoissi*. See lavastus jäi Muusikakoolil viimaskes. Haapsalu Muusikakooli direktori sõnul, on *Muusikalavastus väga kulukas lõbu. Rahaliselt ei hakanud meie jõud enam peale* (Pajula 2009).

Kokkuvõtteks oli see Haapsalu Muusikakooli aastakümnen. Teatrimajad olid sellel ajal liiga hõivatud poliitiliste sündmustega. Haapsalu muusikakool jõudis märkimisväärselt palju lasteopereid ja ka selle kõrval muusikale etendada. Seega on Haapsalu muusikakool oluline lüli nõukogude aja ja kaasaegse lasteoperi vahel. Muusikakoolis oli muusikaliste teatrite eestvedajateks mitte muusika- või emakeeleõpetaja, vaid üks keemiaõpetaja ja üks füüsikaõpetaja (Õpetajate Leht 2011). See näitab, et kõige suurem jõud lasteoperite lavastamise taga ei ole sugugi alati rahaline või muude ressursside olemasolu, vaid tahe ja kirg muusika ning lastega tegelemiste vastu.

Haapsalu muusikakooli kõrval õitses veel üks teine projekt, mis tõi võib-olla hoogu järgmistesse aastatesse. Tegemist oli projektiga, kus osalesid lapsed ise, aga nende kõrval olid ka professionaalsed solistid. Aastal 1999 kutsuti vene helilooja Boris Kiseloff Eestisse, et teha koos lastega lasteoper. Kiseloffile, kes oli pika aega masenduses, kuna lapsed ei leia enam teed ooperisse, tuli kutse Eestist õigel hetkel. Ta valis endale välja teose, mille vastu tunnevad huvi erinevas vanuses lapsed, nimelt *Printsess Alicia*, mis põhines Charles Dickens'i *Jõulumuinasjutul*.

Muusika valis ta selle järgi, et lastel oleks võimalik esineda ja samas täiskasvanutele ikkagi väljakutse. Kiseloff tegi mõned osad niimoodi ümber, et laulud lastele oleksid rohkem rahvamuusikale lähemal ja mõned retsitatiivid muutis ta täielikult sõnalisteks osadeks. Printsesse mängisid 6-12-aastased lapsed, Printess Alicia ja Prints James olid teismelised ning kuningas, haldjas, kalamees ja arst olid täiskasvanud. „*Kõik sobis väga hästi*“, kirjutab Kiseloff oma artiklis (Kiseloff: 2004). Lastele andis ta nende vanuse kohta lihtsamad ülesanded, täiskasvanud aga pidid laulma kõige kõrgemal tasemel, kuigi nad olid amatöörid. See paneb ka lapsed kõige kõrgemal tasemel mängima. Kiseljoff oli proovi kliimast väga vaimustunud, eriti sellest, et igaüks sai õppida teistelt. Täiskasvanutele meeldis laste spontaansus, täiskasvanud aga olid omakorda lastele

eeskujuks. Lisaks andsid oma panuse veel ka need inimesed, kes tegelevad valgustuse ja grimmiga jne. Kõik inspireerisid teineteist. Kõik tegelased andsid endast parima ja Kiseljoff oli kindel, et ükskõik, kus maailmas võiks sellist projekti läbi viia, võib-olla mitte nii professionaalselt, aga samasuguse armastusega ooperi vastu. Lavastaja oli väga rahul samuti ka meediaga. Mitte ainult meedia ei toetanud seda projekti, vaid ka pangad, riigikoguliikmed, kultuuriministerium ja ettevõtted. Kasvas midagi nagu ooperipere sarnast, isegi konservatoorium tahtis sellest osa võtta. Mõnel lapsel oli raskem, mõnel lihtsam, aga keegi ei andnud alla (Kiseloff: 2004: 156-158).

1999. aastal toimus esietendus, mis oli üliedukas. Kiseloff teeb sellest oma järeldused: igal pool saab seesuguse etendusega hakkama. Lapsed suudavad mängida ja laulda kogu lavastuse ulatuses ning lapsed ja täiskasvanud tulevad koos kunstiliselt suurepäraselt toime. Nad täiendavad teineteist ja lasteoper, kus mängivad lapsed ja täiskasvanud koos võib ka tulus olla. Selline etendus võib minna külustusreisile ja nii toimuski. Eestis oli 15 etendust, siis Venemaal ja kutsed olid tulnud isegi Ameerikast ja Kanadast. Lõpuks näeb Kiseloff ooperimaja kui kultuuri kokkusaamise kohta, kus saavad kokku erinevad inimesed ja elukutsed. Lastel on vaja ooperit katsuda - ise järgi proovida. Proovid võib seostada ajaloo ja tantsutundidega. Mida rohkem saab laps ennast ooperiga identifitseerida, seda suurem on võimalus, et ta on ka hiljem ooperikülastaja (Kiseloff 2014: 156-158). Et see on pedagoogiliselt väärtuslik projekt, vist ei ole vaja rohkem rõhutada. Ajalehes *Sirp* kirjutab Toomas Kuter etenduse kohta veel: *Tähelepanuväärne on, et vene õppekeelega koolide lapsed laulavad seda ooperit eesti keeles* (Kuter: 1999). Kokkuvõttes oli see katsetuste aastakümne, kus just üksikud inimesed nagu Kiseloff või Haapsalu muusikaõpetajad vedasid žanri järgmisse uude sajandisse.

2.4. Lasteoper 21. sajandil

Alates aastat 2001 lavastati mitu lasteoperit. Uuenduslik ei ole mitte ainult, et

lasteoperid toimusid jälle suurel laval, enamasti Rahvusooper Estonia ja Vanemuise laval, vaid ka see, et sellest saadik on olemas kriitikud ja lasteoperiteemad muutuvad läänelikumaks ning tekivad uued lasteoperi alaliigid.

2001. aastal *Pomm*

Esimene lasteoper, mida 2001. aastal mängiti oli Tõnis Kaumanni lasteoper *Pomm*. Lavastaja oli Neeme Kuningas. Lasteoperi läbiviimine oli selle poolest huvitav ja märkimisväärne, et see oli tehtud kahes osas. Esimeses osas *Ooperimarakratid* tutvustati lapsi ooperi žanriga ja kõigea, mis ooperi lavastamisega kaasneb. Näiteks proovid, lava, inimesi jne. Järgmiseks mängiti lasteoper *Pomm*, kus osatäitjad olid aastates 9-14 (Lisa 6). Lasteoperit kajastati mitmetes ajalehedes nagu *Postimees* ja *Õhtuleht* kui ka kultuurilehes *Sirp* (*Postimees 2001; Õhtuleht 2001; Sirp 2001*).

2001. aastal *Hansuke ja Greteke*

Järgmine lasteoper esietendus samamoodi aastal 2001 Vanemuises. See oli Humperdincki väga klassikaline ja levinud lasteoper *Hansuke ja Greteke*. Selle ooperi lavastaja oli samuti andekas ja tuntud Jaan Tooming. Osalejad olid professionaalsed lauljad nagu Merle Jalakas ja teatri balletistuudio õpilased ning lastekoor *Kurekell* (Eesti Päevaleht 2001).

2003. aastal *Doktor Dolittle ja lindude ooper*

Aastal 2003 lavastas Vahur Keller Vanemuises *Dr. Dolittle ja lindude ooper*. Muusika komponeeris läti helilooja Janis Lusens (Eesti Teatri Agentuur 2003).

2003. aastal *Väike korstnapühkija*

Samal aastal 2003 tõi Rahvusooper Estonia lavale Benjamin Britteni kuulsa lavastuse *Väike korstnapühkija*. Selle lasteoperi lavastaja oli tuntud lavastaja Jaanus Rohumaa (Eesti Teatri Agentuur 2003). Lasteoper sai väga hea kriitika osaliseks.

2004. aastal *Hansuke ja Greteke*

Humperdicki *Hansuke ja Greteke* tuli uuesti lavale Nukuteataris aastal 2004. Lavastaja oli sakslane Thomas Wiedenhofer. See etendus oli koostöös Eesti Muusikaakadeemia

ooperistuudioga (Eesti Teatri Agentuur 2004). Vastuvõtt oli kriitiline vägivaldsete stseenide pärast (Eesti Päevaleht 2004).

2005. aastal *Mina - Napoleon*

Aasta 2005 on jälle eestipärase lasteoooperi aasta. Rahvusooper Estonias toob lavale Tõnis Kaumanni teise lasteoooperi *Mina - Napoleon* (Eesti Teatri Agentuur 2005). *Mina - Napoleoni* lavastajaks on nüüd juba kogemustega lasteoooperi lavastaja Neeme Kuningas (Vahtre 2005).

2005. aastal *Talvemuinasjutt*

Vanemuine vaatab minevikku ja lavastab samal ajal *Talvemuinasjutu* Eugen Kapilt. Lavastaja on Taisto Noor (Vanemuine 2005, Eesti Teatri Agentuur 2005).

2010. aastal *Käsikivi kosmosest*

Pärast 5-aastast pausi tuleb alles järgmine, küll eestipärane, aga mitte suurele lavale jõudnud lasteoooper *Käsikivi kosmosest*, mis kirjutati Saaremaa ooperipäevade jaoks. Muusika kirjutas Olav Ehala ja libreto Leelo Tungal. Pika pausi põhjuseks võib olla lastemuusikalide paljusus. Eriti Lotte-muusikalide sari oli väga populaarne sel ajal. Aastal 2005 lavastati *Lotte reis lõunamaale* ja aastal 2008 *Detektiiv Lotte* Vanemuises. Nende lastemuusikalide edu tuleneb suuresti raamatute ja joonisfilmide populaarsusest. Aastal 2011 esietendus *Mary Poppins* suure eduga Vanemuise teatris. Aastal 2011 lavastati Rahvusooper Estonias lisaks veel lastemuusikal *Pipi Pikksukk* ja sellega ei ole nimekiri veel kindlasti lõplik.

2013. aastal *Prints ja Kerjus*

Rahvusooper Estonias lavastus aastal 2013 veel üks lasteoooper nimega *Prints ja Kerjus* (Eesti Teatri Agentuur 2013). Ooperi autor on Priit Pajusaar ja teose aluseks võeti Mark Twaini jutustuse aines. Ooperilavastaja oli Andres Puustusmaa. Ooperis laulavad ooperisolistide kõrval ka kaksikvennad Märt ja Priit Pius, kes on tegelikult Tallinna Linnateatri draamanäitlejad (Kindel 2013). Kuigi tegemist ei ole puhtal kujul lasteoooperiga, võtsin see lasteoooperi ikkagi oma kronoloogiasse sisse, sest laval on ka Rahvusooper Estonia solistid ja tegemist on klassikalise muusikaga. Ajakirjades ja ka

Rahvusoper Estonia koduleheküljel on teos kirjas alati lasteoperina.

2014. aastal *Muinasjutt papist ja tema sulasest Baldast*

Viimasena tahan veel ühe lasteoperi esile tuua, mis etendati aastal 2014 Vene Kultuurikeskuses. See on lasteoper *Muinasjutt papist ja tema sulasest Baldast*. Projekti toetas *Tallinna Kodurahuprogramm ja Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie inimesed*. Eesmärk oli eesti lapsi tutvustada vene keelega ja vene lapsi eesti keelega, seega esitati lasteoper paralleelselt kahes keeles. Laval olid nii professionaalsed solistid kui ka lapsed ise. Selles projektis tuleb ilusasti lasteoperi pedagoogiline eesmärk kunstiliste nõuete kõrval välja - eesti ja vene lastel on võimalik midagi koos teha, sõbrustada ja keelt õppida.

Selles ajavahemikus leidis tavalise lasteoperi kõrval ka noorteopereid (*Prints ja Kerjus*), koolioopereid (*Muinasjutt papist ja tema sulasest Baldast*), muinasjutuopereid (*Talvemuinajutt*) ja puhtaid lasteopereid (*Dr. Dolittle ja lindude oper*). See näitab, et lasteoper kui žanr arenes Eestis edasi ja otsis oma publikut. Kindlasti vaadati ka rohkem, mida mujal Euroopas tehti ja lavastajaid teistest riikidest tuli Eestisse, et lasteopereid lavastada, nagu Thomas Wiedenhofer, kes lavastas *Hansuke ja Greteke*.

Mis aga toob aasta 2016? Seda me veel ei tea. Käesoleval hetkel ei ole ühtegi lasteoperit uuslavastusena Eesti teatrimaailmas avastada, küll aga võeti jälle mängukavva *Prints ja Kerjus*. Rahvusoperis Estonia leiab lasteballetilavastusi nagu *Pähklipureja* ja *Tuhkatriinu* (Opera 2016). Vanemuises leiab lasteballeti *Lumekuninganna* kõrval ka muusikalise etenduse *Punamütiske*, kus sõnateater on ühendatud muusikaga (Vanemuise teatri kodulehekülg 2016).

3. VAADE SAKSAMAALE JA AUSTRIASSE

Eesti ja Saksamaa on ajalooliselt ja kultuuriliselt väga tihedalt põimunud, juured ulatavad tagasi 700 aastat. Nähtamatu pael ühendab kahte riiki tänaseni. Just saksa keel, mis oli eelmisel sajandil Eestis veel levinud ja ka Saksa Demokraatliku Vabariigi kuulumine sotsialistlike riikide hulka kujundasid tugevad kultuurilised sarnasused, mis siiamani kehtivad erinevates valdkondades. Seega on ka eesti ja saksa lasteoperite ajalugu sarnane. Kõige tugevamalt tuleb see välja kooliooperite populaarsuses mõlemates riikides eelmise sajandi algusel. Saksa lasteoper on tänapäeval kõrgel tasemel, mille juurde kuuluvad ka erinevad projektid, kuidas tulevikus publikut ooperi vastu huvi tundma panna. Seega võib tänapäeval saksa lasteoper nii kunstiliselt kui ka pedagoogiliselt eesti lasteoperi jaoks olla hea näide, mis on võimalik saavutada eesti lasteoperil. Saksamaal on olemas mitu lasteoperimaja, sellehulgas maailma esimene lasteoperimaja Kölnis, teiselt poolt leiab ka projekte ja rahastamisvõimalusi, mis võimaldavad lasteoperit mitte kommertslikult vaadelda, vaid alati esteetilist ja pedagoogilist vaadet esmase eesmärgina silmas pidada.

3.1. Saksa lasteoperi kujunemine 21. sajandist

Selleks, et paremini võrrelda Eesti lasteoperi arenemisvõimalusi, on vajalik lasteoperi ajaloost saada ülevaade, mis toimus saksakeelses keeleruumis, mis ulatub tagasi 17. sajandisse. Sellel ajal, mis oli humanismi epohhi kuuluv, tekkis koolidraama ja jesuiidi ooper. Tõlgiti palju muinasjutte ooperi jaoks ümber, mille käigus arutati noorte inimeste probleeme ja nende kaasalöömine ooperitegemises oli sellel ajal levinud. Selle aja populaarsemad lasteoperid olid Glucki *Il parnasso confuso*, 1765 aastal, kus laulsid neli noort printsessi, ja Mozarti *Bastien ja Bastienne*, mis oli hea näide noorte konfliktide olukorra kohta (Reglin 2004: 87). *Bastien ja Bastienne* lavastati aastal 2001. Tallina Linnateatris lavakunstikooli XX lennuga. Tallinna linnateatri leheküljel ei

nimetata seda lasteoperiks vaid lühiooperiks, seega ei leia seda ooperit eelnimetatud kronoloogias (Tallinna Linnateater 2001).

1893. aastal tuli esimene päris lasteoper, nimelt Humperdincki *Hansuke ja Greteke*, mis oli väga populaarne ja on ka siiani väga levinud ooper, iseäranis adventi ajal. Eriti Humperdincki ooper tõi kaasa libreto kui ka muusikalise lihtsuse ja reaalsuse. Tema lasteoper oli paljudele heliloojatele eeskujuks, nagu Julius Bittnerile, Leo Blechile ja Alexander Ritterile (Reglin 2004: 87). Humpendincki ooper tekkis sellel ajal, kui arutati palju hariduslike õppeviiside üle. See võis ka põhjustada ooperi populaarsuse Eestis, sest olemas olid nii eeskujuliku etenduse elemendid kui populaarne muusika.

20. sajandi alguses muutub olulisemaks laste fantaasia ja tunnete arendamine ja seega tuleb uus suund pedagoogikas lapsi mängude kaudu õpetada. Arendavad laulu-, ring-, ja järeleaimamismängud muutuvad lastelaulumängudeks seoses rütmilisuse kasvatamisega ja niimoodi tekivad tantsulaulud, mis on ka seotud väikeste dramaatiliste stseenidega. Selle žanri esindaja on Otto Blensdorf. Enamuses on need muinasjutu- ja kommetemängud, mis piiravad kunstilist vabadust. Vastus sellisele piiratud žanrile on Brechti/Weilli *Jasager*, 1930. aastast. Nõutakse suuremat kunstilist panust, fantaasiat, kollektiivset elamust. Enne Teist maailmasõda mängitakse, ka poliitilistel põhjustel, rohkem muinasjututeemalisi lasteopereid, nt. *Bergfühlingi*, *Ein Spiel vom Frühling*, *Das bist du mein Sachsenland* (im Untertitel: *Ein frühliches Liederspiel*).

Pärast 1945.a. on ettevaatlik uus algus muinasjutuliste teemadega kooliteatritele, nagu Ernst Baueri *Jorinde und Joringel*. Siis aga tuleb abi lasteraamatute autoritelt, nende hulgas näiteks Edith Bergner, ja heliloojatelt, nagu Kurt Schwaen, kelle *König Midas*, aastast 1958 on tugev ja annab suuna, kuhu minna lasteoperiga edasi. See on aeg, kus kutselised teatrid avastavad kooliooperid ja kooliooperite nimi muutub lasteoperiks. Inglismaalt tulevad impulsid näiteks Britteni lasteoperiga *Machen wir eine Oper!* Norbert Reglin, kirjutab oma artiklis *Musikalisches Kindertheater in Deutschland*, et ta pani tähele, et õppijad, kes tegid koolioopereid olid rohkem motiveeritud, suurema mängurõõmuga ja panid rohkem omad mõtted mängu, kui kutselised lauljad.

Ida- ja Lääne-Saksamaal olid erinevad arengud. Ida-Saksamaal olid lasteoperid väga populaarsed, eriti Kurt Schwaeni lasteoperid, kes tegi tihedalt koostööd Bertholt Brechtiga. Näiteks sai populaarseks lasteoper *König Midas* aastast 1958. See jõudis isegi kooliõppeprogrammi. Ida-Saksamaal võeti seda žanri väga tõsiselt ja sai kindla koha ida-saksa kultuurilises elus. Teemad olid tänu erinevate heliloojatele, nagu Siegfried Tiefensee või Ruth Zechlini, väga suuresti muinasjutud, argipäevalood, aga ka sotsialistlikud ühiskonnautopiad. Erilisel kohal oli Georg Katzeri *Das Land Bum-Bum*, mis tuli lavale Berliini kuulsas Komische Oper'is (lavastas Joachim Herz) ja kujutas endast ühiskonnakriitilist allegooriat totalitaarse võimu aadressil (kultiversum 2016). Lääne-Saksamaal algas lasteoper 1970. aastatest. Hans Werner Henze *Pollicino* märgistab lääne-saksa uue lasteoperi etappi (Reiss 2004: 52). Henze oli sellel ajal kuulus kaasaegne helilooja. Ikkagi aga ei jõudnud lasteoper kui kindel žanr mängukavadesse, kuigi mitu head teost oli olemas, nagu näiteks V. Dinescu *35. Mai*, aastat 1986. Eriti Hiller, kes töötas koos Michael Endega lõi 90ndatel väga palju head lasteoperit, sealhulgas ka kuulus *Traumfresserchen* (libreto: Michael Ende). Lääne-Saksamaal oli nii nagu Eestiski tugev sõnateater, mis arenes kiiresti edasi (Reiss 45-55). Samal ajal muutus muusikal populaarseks ja see vallutas ka lasteoperi žanri. Palju muusikale oli turul ja palju märkimisväärseid lasteopereid jäi selle varju, nagu Tilo Medeks *Gritzko und der Pan* (Reglin 90-91).

Lasteteater, kas muusikaga või ilma, oli alati osa pedagoogikast. Nii on olnud 18. sajandi kooliteateriga ja 19. sajandi jõulumuinasjutulise lasteatriga. Lasteteater oli pedagoogilise rõhuga nii wilhelmiinlikul kui ka proletaarsel weimari ajajärgul. Nende väline eesmärk on laste sotsialiseerimine, väärtuste tundmine ja normide ja käitumisreeglite järgimine (Reiss 2004: 23).

Sellest vaatevinklist ei ole eesti ja saksa lasteoperi arenemine väga erinevad. Lasteoperi pedagoogiline eesmärk oli ka Eestis, näiteks kooliooperi kaudu, esindatud. Ida-Saksamaal olid tugevamad eestvedajad nagu Hiller ja Schwaen ja lisaks veel Michael Ende, kes lõi oma surmani lasteoperilibretosid. Juba Wilfried Hiller lõi nii palju lasteopereid, et neid saab katalogiseerida (Reiss 2004: 52). Eestis sellised eestvedajad nii tugevalt esindatud ei olnud, kuid esile tõstmist vajava kindlasti Eugen

Kapp, oma teostega *Talvemuinasjutt* 1958. ja *Enneolematu ime* 1983. aastal, muusikapedagoog ja helilooja Riho Päts teosega Kaval-Ants ja Vanapagan ning Tõnis Kaumann kahe lasteoperiga *Pomm* 2001. ja *Mina Napoleon* 2005. aastal. Kindlasti aitas ka saksakeelne suurem keeleruum rohkem oopereid luua. Lisaks on Saksamaal palju rohkem teatrimajasid, mis võivad mängukavasse lasteopereid võtta. Kindlasti aga mängib alati suurt rolli, mida veel pakutakse teatrilavadel. Nii nagu Eestis, oli ka Lääne-Saksamaal paar aastakümnet varem lastemuusikal nii tugev, et lasteoper ei saanud nii populaarseks nagu Ida-Saksamaal. Nii nagu Eestis puudusid ka seal eestvedajad, kes võtsid ette lasteopereid kirjutada. Järgmises peatükis esitan ülevaate sellest, kuhu Saksa lasteoper on edasi arenenud, mis nagu juba eespool kirjutatud otsis oma teed muusikalide ja sõnateatri kõrval, oma kohta saksakeelsel teatrimaastikul.

3.2. Tänapäevane saksa lasteoper

1. Kölner Kinderoper

Kirjutades tänapäevasest lasteoperist, tahan ma alustuseks lähemalt kirjutada Euroopa esimesest lasteoperist, mis on Kölni lasteoper, mis asutati juba 1996. aastal ja on seega esimene lasteoper Euroopas. Selle eestvedajateks on kirjandusteadlane, kirjanduskriitik, ajakirjanik ja ooperi libretokirjutaja Elke Heidenreich ja lavastaja Christian Schuller. 10 aasta jooksul on nad Kölni lasteoperis üle 20 ooperi lavale toonud, nt. Igor Stravinski *Die Nachtigall* (2015) Hans Gáli *Die heilige Ente* (2003) ja ka uuemad ooperid nagu M. F. Lange ooper *Das Opernschiff* (2005) (Heidenreich; Schuller: 1997). 10. juubeli puhul andis lasteoper välja raamatu *Das geheime Königreich. Oper für Kinder*, kus on esimest 20 ooperit kirjeldatud ja illustreeritud. Just see raamat annab edasi mitmed mõtted, miks Kölni lasteoper nii edukas on. Raamat algab järgmise tsitaadiga, mis kirjeldab ilusasti lasteoperi esteetilist väärtust:

Peab nägema lummust, mis laste aga ka täiskasvanutega toimub, kui saal läheb pimedaks, eesriie tõuseb ja lauljad lavale astuvad. Ooper on nagu uni, mida me elust

unistame – siin me laseme illusioonidel end kanda, tunneme hingelist lähedust, kirgedest kaasa kiskuda. Ei ole olemas teist kohta, mis laseb meil oma ajalugu korraks unustada ja olla kaalutu. See töötab täiskasvanutega ja veelgi rohkem lastega.

(Heidenreich; Schuller: 2007)

Christian Schuller ja Elke Heidenreich on selle ooperimaja duo. Christian Schuller otsib unustusse vajunud heliloojate ooperid äraunustatud arhiividest välja ja Heidenreich kirjutab libretod. Tihti on vaja enne libretod võõrkeelest tõlkida ja muusikaga kooskõlla viia. Peale selle oli vaja oopereid lühendada ja uuesti struktureerida. Kölni lasteoperi tõi lavale peale Wagner *Die Feen* ainult oopereid, mis olid kirjutatud 20. ja 21. sajandi jooksul. Christian Schuller on arvamisel, et just nendele heliloojatele, keda tihti fašistlike põhimõtetega sõjajärgsel ja sõjajärgsel ajal ei lavastatud, peab andma uue võimaluse (Welt 2007). Repertuaaris on koomilised, melanhoolsed ooperid, kui ka muinasjutulised ja idamaalised ooperid, tuttavad ja tundmatud ooperid. Seega pakub lasteoperi igale publikule midagi. Kui poistele ei meeldi printsessid, siis võib-olla on poistele pigem koomilised ooperid vastuvõetavad. Elke Heidenreich on oma publikut jälginud ja mõistis nende tundeid. Lapsed tulevad alati kaasa oma vanematega, tihti see on nende esimene kord ooperis, aga aastatega pealtvaatajatearvud tõusisid, kindlasti ka sellepärast, et lasteoperi etendused vastasid hea lasteoperi nõutele. Elke Heidenreich toob välja, et nende etendused on lühemad kui täiskasvanute omad, see tähendab, et Kölni Lasteoperis ei kesta etendused kauem kui tund aega. Heidenreich kirjutab, et kogemustest võibki öelda, et lapsed on pikemate etendustega ülekoormatud. Edasi on Kölni Lasteoperile tähtis järgida kunstiliselt kõrgeid nõudeid, mis ei tohi eristuda täiskasvanute ooperist. Laval laulavad professionaalsed lauljad ooperi ansamblist ja ooperistuudiost. Orkester mängib lava taga, millest on minu meelest veidi kahju, sest just orkestri jälgimine on ka lastele põnev. See-eest aga on lauljad keskpunktis, kes ei laula ainult lava peal, vaid vahepeal ka publiku sees, mis annavad palju võimalusi publikuga interaktsioonis olla. Lavapilt, mis on minu meelest just lastelavastuses väga tähtis, et laste tähelepanu võita, on Kölni Lasteoperis alati väga hiilgavalt värviline ja fantaasiarikas, samamoodi kostüümid (Lisa 7). Eriti heaks mõtteks pean ma, et etenduse tegelane kasutab monoloogi psühholoogiliselt raskemate temade lahtiseletamiseks või ajatäiteks, kui on vaja lavakujundus ümber ehitada. Selle käigus aga ei toimu

moraalitsemist või õpetamist, sest Heidenreichi järgi on ooperi ülesanne lastele meelelahutust pakkuda (Heidenreich, Schuller 2007: 4-5). Kui vaadata Kölni Lasteooperi koduleheküljel pakutavaid oopereid, siis on väga meeldiv, et laste vanuserühm on ära märgitud. Minu kogemus on, et tihti tulevad lasteetendustele lapsed, kes on etenduse jaoks tegelikult veel liiga väikesed ja kellel tekib pigem stress kui lõbu.

Praegu on Kölni lasteooperi kavas Ingfried Hoffmanni *Vom Fischer und seiner Frau*, mis ei ole puhas ooper vaid džäsooper. See ooper kestab 75 minutit ja soovitatav vanuserühm on alates 5. eluaastast. Ooper on nii edukas, et seda võeti juba neljas kord uuesti programmi. Edasi saab praegu näha sellel aastal Igor Stravinski *Die Nachtigalli*, mida isegi soovitatakse alles alates 7 aastat. Lavapilt on äärmiselt ilus, aga lihtsamini kujundatud. Kostüümid jätavad mulje, et pealtvaataja on Japaanis, isegi lauljad on päris japaani päritolu (Lisa 5). Kolmandaks saab praegu näha Carl Orffi *Die Kluge*. Siin ei ole vanuserühma ette antud. Video järgi on see jällegi uhkete kostüümide ja uhke lavapildiga etendus. Siin on kaudne võimalus publikul ooperis osaleda, sest *Die Kluge* (Tark naine) peab mõistatuse lahendama. Lavastuses on kavalt lahendatud, kuidas laste tähelepanu võita ja hoida.

Peale ooperite pakutatakse ka veel kahte teist projekti. Esimeses etenduses *Lollo*, mis on niinimetatud *Klanggeschichte* (eesti keeles kõlalugu), saavad lapsed aktiivselt kaasa lüüa. Videost, mis on kõikide etenduste kohta kodulehel vaadatavad, saab aimu, kuidas etendus toimub. Minimalistik lavapilt ja minimalistik muusika, tihti ainult laulja ja näiteks üksnes klarnetist on laval, see-eest aga seda rohkem prügi, millest hakkavad lapsed juhendaja käe all endale instrumente ja kastidest linna ehitama. Eesmärk on anda lastele võimalus uurida, kuidas kujuneb ruumis heli, nad õppivad kaudselt midagi looduskaitsest ja oma ökoloogilisest jalajäljest. Ka siin on vanuserühm ette antud, mis on 6-9 aastat. Teine aktuaalne etendus tundub samuti äärmiselt põnev - Sven Kacireki muusikal põhinev *Zwischen den Seiten* (eesti keeles: lehekülgede vahel) ei ole tegelikult ooper vaid tantsuetendus, kus lavapilt meenutab lõikepilti, sest peategelane 9-aastane poiss satub raamatu sisse. Selle etenduse looja on ameerika Hip-hop koreograaf Johnny Lloyd. Etendus on soovitatav alates 9. aastat.

Kui aktuaalsed etendused Kölni Lasteoperis kokku võtta, siis tuleb välja värviline pilt, kus iga vanuserühm saab vähemalt kord aastas ooperis käia. Leiab muinasjutulise, võõramaise ja ka lasteoperi žanri traditsioone ületavaid etendusi. Lisaks veel etendused, mis ei ole otseselt ooperiga seotud. Kõiki etendusi ühendavad aga armastus detailide ja kõrgete kunstiliste nõuete vastu. Mängitakse klassikalisi kui ka uuemaid oopereid, võetakse uusi oopereid programmi, aga keskendutakse ka edukatele taaslavastustele. Lasteoperi koduleheküljel annab selge kirjelduse sisust, et vanemad saavad otsustada, kas see võiks nende lapsele meeldida. Vanuserühma lisamine on väga hea, just sellepärast et lasteoper, mis meeldib 10-aastasele ei pruugi veel meeldida 5-aastasele. Fenomeni, et vanemad võtavad liiga väikeseid lapsi etendusele, olen ma tihti jälginud. See võib olla on ka just sellepärast, et vanemad ei tea, mis neid ees ootab, samas aga tahavad nad lastega kultuuri nautida, mis on igati kiidetav, aga sellega võib kergesti juhtuda vastupidine, et lastel on pigem halb mälestus esimesest ooperikülastusest. Seega on hea, et Kölni Lasteoper näitab oma koduleheküljel väikesi tutvustavaid videolõike, mis on umbes 3 minutit pikad ja kus saab hea ettekujutuse lavapildist, muusikast, kostüümidest, sisust jne. (Kölner Kinderoperi koduleheküljel 2016).

2. Wiener Staatsoper

Võrreldes Kölni Lasteoperiga oli Ioan Holender Viinis võtnud lasteoperi teemale hoopis teise lähenemise. Ioan Holender oli aastast 1992-2010 Viini Riigiooperi direktor. Aastal 1999 avas ta telgi Riigiooperi katusel, mis oli mõeldud lasteoperietenduste jaoks. See uuenduslik mõte tuli Ioan Holenderilt endalt, kellele oli tähtis oma tulevane publik ooperisse kutsuda. Selles telgis oli ruumi 140 pealtvaatajale. Aastal 2015 pandi telk kinni, peamiselt muinsuskaitse põhjustel. Viini Linnateatris aga sai selle asemele uue mängukoha, mis asub endises Viini Linnateatris ja asub ainult paari saamu kaugusel peaooperimajast (Salzburg 2015). Minu meelest on see väga loominguiline lähenemine, kuidas lapsed ooperisse meelitada, kui ei ole olemas oma mängukohta, samamoodi on huvitav selle eestvedaja Ioan Holender, kellel on omad mõtted lasteoperi kohta. Ioan Holender hoiatab, et see, kellel ei ole lapsepõlves puutepunkte muusika ja ooperiga, ei leia tavaliselt ka hiljem teed ooperisse. Ta näeb lasteoperil väga ratsionaalset ülesannet tänapäeval - ooperižanri elus hoidmine. Ooperiteatrid, kes ei tegele lastega, jäävad

varem või hiljem publikust ilma ja seega läheb hiljem vaja rohkem raha nende toetamiseks, sellepärast peaks ooperimajadele juba nüüd rohkem raha andma, et teha head lasteoperit, ja vähem, kui nad seda ei tee (Holender 2004: 10).

Holender tahtis väga oma lasteoperit suures majas integreerida. Lasteetendustele eelnevalt saavad lapsed ligipääsu suurele saalile, et uudishimu ja huvi äratada. Esimene ooper, mis mängiti ooperimaja katusel telgis oli Wilfried Hilleri *Das Traumfresserchen* (1999). Holenderi järgi oleks võinud seda mängida veel palju pikemat aega, aga Holender tahtis avada ja pakkuda midagi uut. Tema järgi ei ole mõtet üldse midagi lastele teha, kui ei ole eesmärk teha seda maksimaalselt kvaliteetselt, siis jätta parem tegemata. Ainult sel juhul mõtlevad lapsed pärast lasteoperi külastust tagasituleku peale. See on otsustav, kui tegeletakse lasteoperiga. See on sama põhimõte, mis ka Kölni lasteoperis esile tuleb. Huvitav on, et Holender on arvamusel, et lapsed on palju avatumad uue muusika suhtes kui vanemad inimesed. Holender kirjutab, *et nad (lapsed) eristuvad täiesti Viini ooperipublikust, kes tahab ennekõike seda kuulata ja näha, mida nad on juba korduvalt näinud või kuulnud ja seda võimalikult täpselt samamoodi* (Holender 2004: 260).

Väiksema mängukohaga telgis on intensiivsem kontakt lava ja lauljatega. Vastupidiselt Kölni lasteoperiga on orkester lastele näha, mis on olnud teadlik otsus. Riigiooperis laulavad teadlikult ka kõige paremad solistid lasteoperites, sellega tagatakse hea kvaliteet. Ooperimaja otsis endale sponsori, kes rahastas kuluka ooperitelgi ja ka etenduste lavastamise. Edasi vaatab ooperimaja, et piletihinnad oleks mõistlikud, et kõik lapsed saaksid endale ooperikülastust võimaldada (*Slogan: Mitte rohkem ja mitte vähem kui ühe kinopilet*). Tähtsamaks peetakse ka tihedat koostööd koolidega, etendused nädala sees koolidele ja õppematerjalid ooperikülastamise ettevalmistamiseks. Laste arvamust ooperi kohta saab näha joonistustes, mis pannakse ooperimajas üles (Bißmeier 2004: 304-305).

Praegu saab Viini Riigiooperis näha Albert Lortzingi *Undine, Fatima oder von den mutigen Kindern* ja Ivan Erödi *Pünktchen und Anton*. *Undine* ja *Fatima* on soovitatud alates 6. elusaastat. *Pünktchen und Antoni* kohta on vanuserühmasoovitus puudu.

Pünktchen und Anton on ainukene lasteoper, mis Viini Riigiooperis sellel aastal regulaarselt etendub. Lisaks on veel kaks korda laval Sergej Prokofjevi *Petja ja hunt* ja muidugi jõulude ajal Humperdincki *Hansuke ja Greteke* (Viini Riigiooperi kodulehekülj 2016).

3. Komische Oper Berlin

Uurides edasi, mis teised suured ooperimajad Saksaamal lastele pakuvad, tutvusin lähemalt veel Komische Oper Berliini, kui ühe traditsioonilise lasteoperi ajaloo majaga. Selle ooperi pingutused oma tulevases publikus ooperi vastu huvi tekitada on väga põhjalikud.

Komische Oper Jung koosneb neljast erinevast projektist. Toimuvad töötoad, kus ooperi külastajad võivad ennast ooperikülaskäigu jaoks ette valmistada. Edasi toimuvad ekskursioonid, kus saab pilgu heita kulisside taha. Üheks projektiks on näiteks *Oper sucht Klasse*. Selle raames osalevad 5 Berliini klassi, kellel on võimalus lava peal laulda - enda loomingulise väljendamise kõrval on selles ka pedagoogiline väärtus, kus tegeletakse *castingu*-problemaatikaga, mis on praegu noorte seas väga populaarseks saanud just tänu televiisorisaadetele.

Teine projekt nimega *Early Excellence* on suunatud lasteialastele. Siin töötavad kasvatajad, lapsevanemad ja lapsed koos, et lastele ooperit lähemale tuua. Projektid hõlmavad ka koolilapsi, kes tulevad nõrgematemast regioonidest ja samal ajal on kaasatud ka vanemad inimesed hooldekodudest.

Märkamisväärtne on projekt *Selam Opera*, kus ooperimaja etendab külalisetendusi Berliini linnaosades, kus on suur arv erineva kultuuritaustaga elanikke. Komische Oper Berlin on eeskujulik lasteoperi edasi arendamises. Juba 10 aastat näitab ooperimaja iga aasta ühe uuslavastuse ja vähemalt ühe uue taaslavastuse. See eesmärk on maja enda seatud. Uuslavastus aastal 2015/2016 on *Schneewittchen und die 77 Zwerge* Elena Kats-Cherninilt ja taaslavastuseks on programmis *Das Gespenst von Canterville* Marius Felix Langelt. Komische Oper suutis oma majja integreerida lasteoperi just lasteaedade ja koolide kaudu tänu oma erinevatele töötubadele ja projektidele. Kuna lasteoper ise ja

projektide läbiviimine on rahakulukas ettevõtmine, toimuvad paljud projektid eratoetajate, nagu näiteks suured autofirmad jt., kaudu. Samamoodi aga on olemas mitmed MTÜ-d ja teised toetajad, kes toetavad mitmeid noorteprojekte. Peale selle annab Komische Oper välja CD-sid ja ka raamatuid lavastatud lasteoperitest ja igale lasteoperile on olemas õpetajatele mõeldud pedagoogiline materjal (Komische Oper Berliini koduleheküljel).

4. Oper Frankfurt

Järgmisena tahan lähemalt tutvustada Oper Frankfurt, millel on omakorda veidi teine lähenemisviis lasteoperile. Selle ooperimaja koduleheküljelt saab lugeda, et Deborah Einspieler töötleb tuntud oopereid ümber, selle hulgas *Lendav hollandlane*, *Carmen* ja *Figaro pulm*, mis on tegelikult täiskasvanute ooperid mitte lasteoperid. Üks ooper ei kesta ilma pausita üle tunni aja ja laval on umbes viis lauljat, üks nukunäitleja ja üks pianist. Nii nagu ka kõigis teistes ooperi- ja ka teatrimajades on ooperietendus aga ainult üks osa lasteoperite maailmas. Oper Frankfurdil on ka teisi häid mõtteid, kuidas laste huvi muusika ja teatri vastu äratada.

Projekt JETZT! - Oper für Dich on suunatud koolilastele igas vanuserühmas - mida vanemates klassides, seda intensiivsem on kokkupuude ooperiga. Näiteks võivad nooremad klassid ühel külaskäigul töötoas osaleda ja teisel lasteoperit vaatama minna. Vanemad lapsed võivad osalejatega rääkida ja proove külastada, enne kui nad lähevad lasteoperit vaatama. Alates 2016 teeb Oper Frankfurt ka külaskäike koolidesse. Edasi saavad õpetajad osaleda erinevates pedagoogilistes projektides, et need uued teadmised ja meetodikad õpilastele oma tundides edasi anda. Nii nagu ka Komische Oper puhul leiab kodulehelt mitmeid materjale väljaprintimiseks erinevate ooperite kohta. Huvitav on, et ka Frankfurter Operil on oma sponsorid, kes toetavad lasteoperit kui ka sellega kaasnevaid projekte. Kategorias *Oper für Familien*, pakutakse etendusi, perekonnasõbralikel aegadel soodsamate hindadega. Koolivaheajal pakub ooper väikesi töötubasid, kus lastel on võimalus ooperi orkestriga tutvavaks saada ja ühe muusiku töövari olla, tema instrumendiga tutvuda ja teha ooperimajas ekskursiooni (Oper Frankfurdi koduleheküljel).

5. Olukord väiksemates saksa teatrites

Siiamaani käsitletud ooperimajad, Kölnis, Viinis ja Berliinis kui ka Frankfurdis asuvad linnades, kus elanike arv on võrdne terve Eesti riigiga. Minu meelest aga on just huvitav uurida, mis toimub linnades, kus elanike arv on võrdeline näiteks Tartu linnaga, et saada ülevaade, mis toimub teatrites, kus võimalused ei olegi nii suured lasteoooperi lavastamiseks, sest puudu on sponsorid, võib-olla ka pealtvaatajad ja muuhulgas võib isegi teatri kollektiiv väiksem olla. Ma vaatasin läbi erinevate saksa linnade koduleheküljed, kus elanike arv on 120 000 - 160 000, mis on võrdeline umbes Tartu elanikearvuga. Huvitav on see, et väiksematel saksa linnadel ei ole kindlat lasteoooperi programmi, küll aga leiab palju pedagoogilisi materjale. Näiteks pakub teater Saarbrücken erinevaid projekte, et laste huvi muusikateatri vastu äratada, programmis aga ei ole ühtegi lasteoooperit, selle asemel leiab orkestrikuuldemängu *Alice im Wunderland* või *Der Elefantendus*, kus osaleb jutustaja ja väike orkester ning mängimiskoht ei ole teatris vaid on tuletõrjeosakonnas (Saarbrückeni Riigiteatri koduleheküljel). Uurides umbes 15 teatri kodulehekülge, jääb mulje, et väiksemad teatrid pakuvad palju sõnateatrit noorematele külastajatele, aga lasteoooper on väga harva laval. Kõigil teatritel on aga ühine, et pakutakse töötubasid, õppematerjale ja võimalust kulisside taha vaadata või teater kooli tuua, tutvustada instrumente jne. Magdeburgi teater, mis asub Sachsen-Anhalti maakonnas ja kehvemas regioonis, suutis üles ehitada lasteoooperitraditsioon, kus pakutakse isegi lasteoooperit erinevatele vanuserühmadele. Programmis on lapsi kaasav lasteoooper Matteo Franceschini *Milo, Maya und die Reise um die Welt* lastele vanuses 6-14. Eriti märkamisväärne on ooper Grigori Fridi *Das Tagebuch der Anne Frank*, mis on noortele alates 12. eluaastast, mis käsitleb tõsisemat temaatikat. See on ainult osa lasteoooperitest, mis selles majas lavastatakse. Lisaks leiab ka lastekontserte ja lasteballette. Magdeburgi teatril, nii nagu teistel teatrimajadel on oma sponsorid - ilma nendeta ei oleks sellist laia valikuga lastele suunatud programme läbi viia võimalik (Magdeburgi teatri koduleheküljel). Erinevate teatrite kodulehekülgede uurimine näitab, et suuremates ooperi- ja teatrimajades on lasteoooper kohustuslikuks saanud. Jääb mulje, et kui lasteoooper ei oleks integreeritud, oleks midagi puudu. Väiksemates linnades aga olukord nii hea ei ole, siiski leiab enamuses mingisugused etendused lastele, kas balletid, muusikalid või kontserdid. Lasteoooperi kõrval on teatrid väga huvitatud koostööst lasteaedadega ja koolidega, ükskõik kas tegu on pigem

maakondliku või linnapiirkonnaga.

3.3. Eesti lasteoperi tulevik saksa ja austria lasteoperi näitel

Eestis on väga tugev teatrimaastik, mis on väikese riigi kohta tõesti märkamisväärne. Kõikides linnades leiab teatri- või kultuurimaju, kus toimuvad regulaarselt teatrietendused. Mobiilsed teatrid käivad 1 – 2 korda kuus lasteaedades, et etendusi ka väiksematele lastele anda ja jõuda nendeni, kes elavad maal. Ikkagi puudutab see tihti ainult sõnateatrit. Lasteoper see-eest on alati kolmandal või isegi neljandal kohal, lastemuusikali ja lasteballetti kõrval. Võib küsida - kas on vaja siis üldse lasteoperit Eestisse juurutada? Võib aga ka küsida, miks ei peaks olema lasteoper Eestis tugevamalt esindatud? See, mis saksa või austria lastele meeldib, meeldib kindlasti ka eesti lastele kui neil oleks sellele ligipääs. Eestis ei ole tugev ooperitraditsioon, aga igal traditsioonil on algus ja Eesti lasteoperi ajalugu näitab, et lasteoper oli just kooliooperina väga levinud ja seegavõib juba omamoodi traditsioonist rääkida. Nagu juba öeldud on eesti ja saksa kultuuriruum väga põimunud, ikkagi peab eesti oma tee leidma lasteoperini, eeliseks on kindlasti kooritraditsioon, mis Saksamaal nii tugevalt esindatud ei ole.

Samuti nagu suuremates saksa ooperimajades leiab Rahvusoper Estonia ooperimajas mitmeid haridusprojekte, mille hulgas on just üks uus projekt nimega *Punamütsike ja seitse põialossi*, mis on suunatud lastele vanuses 4-10 aastast. Teine projekt Rahvusoper Estonia ooperimajas *Ka ooper kõlab tuttavalt* on suunatud vanematele koolilastele, kus saab lava taha minna ja vestelda päris ooperilauljatega. Seega sarnaselt Saksamaaga veetakse mitmeid projekte, mis toovad lastele ooperiteema lähemale. Vanemuine pakkus veebruaris projekti *Appi! Ooper!? 1. ja 2. tund*. Etendus kestab 45 minutit ja soovi korral võib selle projekti oma kooli kutsuda. Ooperilauljad Merle Jalakas ja Jaan Willem Sibul on selle tunni õpetajad ja esitavad mõne kuulsa aaria ning räägivad ooperimajast ja inimestest, kes seal töötavad. Saab katsuda kostüüme ja

rekvisiite. Teine tund on pühendatud kõige parematele Eesti ooperilavastustele, saab kaasa lüüa väikeses lavastuses ja kuulata eesti ooperimuusikat. (Vanemuine kodulehekül: 2016). Kui aga vaadata, et see projekt toimub ainult kolmel kuupäeval, siis on selge, et ainult väga vähe lapsi saab sellest projektist osa võtta.

Kui edasi uurida lasteetendusi, mis laval on, siis valdavalt on need muusikalid ja balletid. Praegu on esituses ainult taaslavastus *Prints ja kerjus* Rahvusooperis Estonia, mis pigem sobib vanematele lastele ja mida võiks kutsuda isegi noorteooperiks. Eesti lasteooperiprojektides võiks olla lisavõimalus õpitu kasutamiseks pärast töötubasid või ekskursioonil käimist, näiteks kohe kuulata üks lasteooper. Puuduvate lasteooperite tõttu ei olegi see aga võimalik, kuigi just Rahvusooper Estonia pakub palju huvitavaid haridusprojekte. Projekt Rahvusooper Estonias *Kontsert kõige pisematele* toob klassikalise muusika lastele lähemale vabas õhkkonnas, kus ei pea viksilt tooli peal istuma, vaid võib vabalt ringi liikuda. Selliseid projekte, kus lapsed saaksid tihedama kontakti klassikalise muusikaga võiks palju rohkem olla, ilma et need oleksid liiga kulukad - näiteks lavastada need kontserdid lasteaias või koolides. Samas võiksid solistid oma instrumente tutvustada ja ooperimaailmast rääkida, niimoodi saab isiklikku kogemust pakkuda ja rohkem huvi selle žanri vastu äratada. Rahvusooper Estonia pakub ka noortele palju huvitavaid projekte. Programmis *Noored!* leiab noorteblogi ja ekskursioonivõimalused. *Hea teada* rubriigis saavad esmakülastajad infot etenduse küllastamisega seonduvast ja ülevaate Rahvusooper Estonia laste- ja noorte haridusprojektidest, mis on päris muljetavaldavad, ja kui palju lapsi on selles osalenud. Lisaks sellele on ka veel rubriik *Tule vabatahtlikuks*, mille eesmärk on noored kaasata aktiivselt ooperiellu (Rahvusooper Estonia koduhelülg 2016). Rahvusooper Estonia ja ka teater Vanemuine võiksid püstitada endale eesmärgi, etendada alustuseks kord aastas üks lasteooper ja võtta taaslavastuseks üks edukas lasteooper eelmistest aastadest. Muidugi võib etenduste arvu ka suurendada. Praegu tundub, et igal hooajal lavastatakse vähemalt üks lastemuusikal. Lastemuusikalid võivad samuti olla kunstiliselt hästi tehtud ja väga õnnestunud nagu *Mary Poppins*, mis oli laval 2014. aastal Vanemusise teatris ja ka Tallinnas. Kahjuks lapsed ei puutunud kokku klassikalise muusika ja ooperilauljatega, nii nagu seda projektis räägiti ja mille vastu huvi äratati.

Võib arvata, et lasteoper on Eesti teatritele liialt kulukas. Teemakohast kirjandust uurides leidsin, et Saksamaal on olnud see samamoodi ja nii on otsitud viise, kuidas leida toetust näiteks erasektori sponsorite kaudu, mis vastutasuks on saanud tagasihoidlikult kuid auväärselt kultuuri toetajatena teatrite kodulehekülgedel kajastatud. Samuti on Saksamaal olemas teatrimajade MTÜd, mille peaeesmärk on lasteopereid lavastada ja oma publikuni viia. Need on head näited kaalumiseks ja järgi proovimiseks, kas ka Eestis oleks selline mudel mõeldav. Lisaks on Eestil vaja tuliselt pühendunud eestvedajaid, nagu Elke Heidenreich ja Christian Schuller Kölni ooperis ja heliloojaid nagu Wilfried Hiller Ida-Saksamaal. Küll leidub samuti Eestis inimesi, kes on edukalt lasteopereid lavastanud nagu Neeme Kuningas ja Jaanus Rohumaa. Jaanus Rohumaa oli aastal 2003 Eesti raadios teatriloo saates, kus ta rääkis, et kui lasteetenduse pakkumine on talle sobiv, on ta igati valmis seda lavastama. Otsustavaks *Väike korstnapühkija* lavastada oli võimalus publiku etendusele kaasata. Rohumaa toob välja Eesti eelised muusikalises teatris - Eesti on väga muusikaline riik, kus lapsed juba varakult lauluavad *Lastekarusellis* ja *Lastestudios* (err 2003).

Selles näen ka mina suurt potentsiaali lasteoperi paremaks integreerimiseks Eestis, sest lapsed võivad osaleda lasteoperis ja koolides võiks samuti jälle lasteoperi traditsiooni taastada, võib-olla suuremate kontserdimajade juhatuse all, kes saavad niimoodi mõned andekad tulevikutähed avastada. Kooliooperis leiab igaüks midagi, mis talle sobib, kui ei taha laulda, siis saab tegeleda tehnikaga või lavakujundusega. Koos lauldes ja koos lavastades tekib meie-tunne. Eesti kooritraditsioon sobib suurepäraselt kooliooperisse või isegi suurele lavale, kus lastekoor võib toetada lasteoperit või ka täiskasvanute ooperit. Lastekoorid on lasteoperite lavastamisel ideaalseks saateks, kus Eestil on isegi eelis Saksamaa ees, sest seal ei ole nii tugevat kooritraditsiooni. Samamoodi on olemas tantsupidude traditsioon, kus mängiti just sõjaeelsel ajal palju lasteoperit. See oleks samuti üks võimalus kooliooperit publiku ees mängida ja vana traditsiooni jätkata. Edasi võiks koolis ja lasteaedades külas käia rohkem lasteopereid või tegelased ooperimajadest ning mitte unustada ka maapiirkondasid. Saksamaal on olemas rändavad ooperid, kes käivad koolidel külas. Näideks on selleks austria mobiilne lasteoper *Papageno*, mis töötab MTÜ-na eesmärgiga klassikaline muusika lastele lähemale tuua. Kindel maja on Papagenol puudu, see-eest reisib Papageno läbi Saksamaa ja Austria

ringi ja annab etendusi koolidele ja lasteaedadele. Alguses olid lauljad Viini konservatooriumi lõpetajad, nüüdseks on olukord muutunud ja vahepeal löövad ka professionaalsed lauljad *Papagenos* kaasa. Nii nagu Oper Frankfurtis kirjutatakse kuulsad ooperid nagu *Carmen* ümber, et need oleksid lastele vastuvõetavad. Ka Papageno, nii nagu enamuse teisi ooperimaju, pakub pedagoogilised õppematerjale. Palju lauljad ooperi algusajast laulavad praegu tuntud ooperimajades, seega on see hea viis kogemusi saada noortele ooperilauljatele (Papageno kodulehekülj: 2016). See võiks olla ka mõeldav mudel Eesti jaoks. Sõnateatris sarnane mudel töötab juba väga hästi, sest eesti lasteaedades on märkamisväärselt palju sõnateatrietendusi ja miks mitte seda ka lasteooperiga või klassikalise muusikaga ühendada.

Oluliseks pean ka selle peale mõelda, mida lavastada. Kas on vaja suuri lavastusi nagu *Prints ja Kerjus* või *Väike korstnapühkija*. Ooperimajad peaksid suunama oma repertuaari erinevatele žanridele, nii nagu Kölni Oper seda teeb, kus programmis on idamaised, muinasjutulised ja moodsad ooperid või ooperid, mis toetuvad Walt Disney tegelaskujudele. Eesti lasteooperid olid viimased aastad väga muinasjutulised ja pigem suunatud vanematele lastele. Lasteooper ei pea väga pikk olema, kui lasteooperi vanuserühm on noorem, on hea nõue lühema mänguajaga arvestada, mis hoiab ka kulusid kokku. Enamuse saksa lasteoopereid oli alla 60 min. Teise variandina on ka Frankfurdi-teatri mudel mõeldav, kus täiskasvanute ooperid kohandati lasteooperiteks, saades isegi samasid lauljaid kasutada.

Viimasena saab veel välja tuua mudeli lasteooper eraldi oma mängupaigana, mis sõnateater *Piip ja Tuut teatri* vormis Eestis juba edukalt töötab. Oma mängupaik on eriti mõnus lastele, kus ooperimaja saab niimoodi sisustada, et see annab ruumi teiste tegevuste ja töötubade jaoks või kus saaksid lapsed pärast veel mängida, lapsevanemad ühe kohvi juua ja lapsed pärast etendust lauljatega suhelda ning väike orkester oma instrumente tutvustada. Lasteooper ei pea suur ja kulukas olema, see võib ka toimuda väikeses hubases kohas, kus on väike orkester või lihtsalt klaver solistide saateks, tähtis on see, et lasteooper oleks tehtud samaväärse pühendumuse, tahtega ja austusega nii publiku kui ooperi suhtes, sest tegu on ju ühe kõige tähelepanelikuma publikuga.

KOKKUVÕTTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida lasteoperit Eesti teatrimaastikul alates 20. sajandi algusest kuni tänapäevani. Ajaloolistest põhjustest tulenevalt leiab palju sarnasusi nii saksa-eesti kultuuriruumis kui ka lasteoperi kujunemisloos. Seetõttu uurisin, kuidas on lasteoperi olukord Saksamaal, kus lasteoper kui omaette žanr on ooperimajades tugevalt integreeritud. Kõrvaleesmärgiks oli lasteoperi definitsiooni koostamine, mis on senini veel Eesti kontekstis puudu olnud, kuid ometi väga vajalik, et lasteoperi olemus koos oma väärtustega selgelt määratleda ja rohkem levinud lastemuusikalist ning teistest muusikalistest etendusest eristada. Töö lõpuosas toon välja oma mõtted ja ettepanekud, kuidas lasteoperit kui eraldiseisvat žanri Eestis rohkem propageerida ning selle amplituud laiendada.

Loomaks alust piiritlevale definitsioonile, kirjeldab bakalaureusetöö esimene osa lasteoperi žanri erinevatest perspektiividest lähtuvalt. Toon välja pedagoogilised aspektid nagu muinasjutuliste teemade kasutamine ja huvi äratamine klassikalise muusika vastu, kui ka esteetilised aspektid nagu professionaalsete lauljate kaasamine ja lavastamine eesmärgiga lapsed võluda ning pakkuda väärtuslikku elamust. Edasi toon välja aspektid, milles lasteoper eristub täiskasvanute ooperist, näiteks ooperi pikkus ja publiku kaasamine, ning kajastan lasteoperi žanriga seotud probleeme: kus lõpeb lasteoper ja algab noorteoper, kas lasteoper on ka täiskasvanute ooper ja kas laval on ainult professionaalsed lauljad või ka lapsed ise ning kas kooliooper kuulub lasteoperi žanri, jne? Väga jäiksid piire selles žanris tõmmata on raske ja ehk ka mitte kõige olulisem. Eri aspektidest ja perspektiividest tulenevalt olen seadnud lasteoperi definitsiooni, mille peaarõhk lasub esteetilisusel ja pedagoogilisusel:

Lasteoper on lastele suunatud kunstiteos, mille kõrge esteetiline nõue väljendub nii klassikalises muusikas, laulmises, näitemängus kui ka lavapildis ning kus kaudselt avaneb alati pedagoogiline eesmärk.

Teine peatükk annab ülevaade Eestis lavastatud lasteoperitest kronoloogilises

järjekorras alates 20. sajandi algusest, kus leiab harrastajate poolt lavastataud oopereid nagu kooliooperid, kui ka lasteopereid, mida lavastati suurtes teatrimajades. Selles peatükis tuleb välja, et Eesti lasteoperi traditsioon algas sarnaselt Saksamaaga kooliooperiga ja Eestis oli selle algeks just väga tugev ja levinud kooritraditsioon. Esimene lasteoper suurel laval oli *Lumivalgeke ja 7 põialpoissi* aastal 1939 Rahvusoper Estonias. Esimene lasteoper nõukogude ajal *Hunt ja seitse kitsetalle* kanti ette Vanemuise laval aastal 1950. Alates 1958. aastast oli iga paari aasta pärast mõni lasterooperilavastus uues kuues Eestis näha. Tihti oli selleks E. Kapi *Talvemuinasjutt* aga ka *Hunt ja seitse kitsetalle* ja aastal 1977 isegi inglise helilooja Benjamin Britteni *Väike korstnapühkija* Rahvusoper Estonias. 90ndatel domineeris Haapsalu muusikakool, mis lavastas 10 aasta jooksul 5 lasteopereid, mõnede lavastustega käidi isegi Euroopas ringreisidel. Alates 2000. aastast on lasteopereid Eestis iga paari aasta tagant laval olnud, vahepeal suuremate vahetega ja osalt kindlasti muusikalide tõusnud populaarsuse tõttu. Repertuaaris on olnud Rahvusoper Estonias ja Vanemuise teatrimajas traditsioonilised (*Talvemuinasjutt* 2005), välismaised (*Väike korstnapühkija*, 2003) ja ka kodumaised, Eesti oma heliloojate sulest tulnud, lasteopereid nagu *Mina Napoleon* 2005. Täpsema ülevaate leiab Lisa 6 all. Käesoleval hetkel on programmis ainult üks lasteoper ning see on noorteoper *Prints ja kerjus* ja tegu on taaslavastusega. Hariduslikke programme lastele, et neis huvi äratada ooperi ja klassikalise muusika vastu, leiab nii Rahvusoper Estonias kui ka Vanemuise teatrimajas erinevatele vanuserühmadele. Näiteks saab Rahvusoperis Estonia kaasa lüüa ühe lavastuse sünniloos. Vanemuise teater käib külas koolides ja lasteaedades, et tutvustada oopereid, see aga on ainult üksikutel loetud päevadel võimalik. Kahjuks puudub võimalus neid teadmisi praktiliselt kasutada, sest lasteopereid on programmist puudu.

Saksamaal on igas suures ooperimajas lasteoper täielikult integreeritud. Kölnis on lasteoperil lausa oma maja, Wiener Staatsoperil oli katusel lasteoperitelk ja Komische Oper Berlin pakub traditsiooniliselt igal aastal nii uuslavastusi kui taaslavastusi. Uurides käesoleva töö jaoks väiksemaid teatrimaju provintsilinnades panin tähele, et seal ei ole alati lasteoper integreeritud, küll aga leiab teisi muusikalisi etendusi lastele nagu ballett ja kontserdid. Kõik teatrimajad pakuvad õppematerjale ja teatri- ja ooperimajad

külastavad koole ja lasteaedu, et lastele klassikalist muusikat tutvustada.

Saksa näitel paralleele tõmmates võiks ka eesti lasteoper ennast tugevamini teatrimaastikul integreerida. Selleks olen oma töös välja toonud mitmed head näited Saksamaalt ja ka Austriast, kuidas see toimida võiks. Eesmärk nagu näiteks järgida aastas lavastatavate lasteoperite arvu, oleks alguses kasulik, et uut traditsiooni juurutada. Olen arvamusel, et abi on ka sellest, kui kasutada lasteopereid, mis juba olemas on ehk taaslavastusi. Samalaadselt on ka Kölni lasteoper oma repertuaari koostanud. Samuti on huvitav mõte rändav lasteoper, mis käib lasteaedades ja koolides külas. Paljud lasteteatrid teevad seda ja väga regulaarselt, nii et isegi väiksematesse linnadesse jõuatakse kuni kaks korda kuus. Üheks suurimaks probleemiks on, kuidas lasteoperi kuludega hakkama saada. Komische Oper Berlin Saksamaal kasutab sponsorite tuge, et kulukad lasteoperilavastused rahva ette tuua ja seda mudelit võiks Eestigi proovida. Sponsorid on olemas nii Vanemuise teatrimajal kui ka Rahvusooper Estonial. Lisaks on Saksamaal aga veel MTÜ, kes töötab ühiselt teatrimajade nimel. Eestis võiks lasteoperi traditsiooni uuesti alustada just kooritraditsiooniga, mis on siin tugevam kui Saksamaal, ja see on suurepärane eelis. Ooperi- ja teatrimajad võiksid eesmärgid püstitada, kui palju lasteoperid pidevalt programmis on. Suurepäraselt võib toimida ka väike teatrimaja nagu *Piip ja Tuut* ooperina, kus hubases atmosfääris saavad lapsed n-ö omas ooperikodus instrumente katsuda, solistidega tutvavaks saada ja selliselt tõeliselt ooperimaailma astuda. Lõpuks on ainult tähtis, et see oleks esteetiline ja pedagoogiliste väärtustega, see aga ei tähenda, et see peab alati suurel laval ja suure orkestriga toimuma. Kõige tähtsam on, et lasteoper on seatud ja tehtud vähemalt sama pühendumusega nagu täiskasvanute ooper.

KASUTATUD ALLIKAD

Teosed:

Baacke, Dieter 1998. Handbuck Jugend und Musik. – Opladen: Leske + Budrich.

Bißmeier, Barbara i.a. Kinderoper an der Wiener Staatsoper: der Beginn. I. Schmid-Reiter (Toim), *Kinderoper. Ästhetische Herausforderung und pädagogische Verpflichtung* (lk 304-305). Regensburg: Con Brio Verlagsgesellschaft.

Heidenreich, Elke, **Schuller**, Christian (2007). *Das Geheime Königreich. Oper für Kinder*. Köln: Kiepenheuer & Witsch.

Holender, Ioan i.a. Zum Geleit. I. Schmid-Reiter (Toim), *Kinderoper. Ästhetische Herausforderung und pädagogische Verpflichtung* (lk 10). Regensburg: Con Brio Verlagsgesellschaft.

Huhn, Ingolf i.a. Kinderoper ist die eigentliche Oper. Zur Typologie einer mißverstandenen Gattung. I. Schmid-Reiter (Toim), *Kinderoper. Ästhetische Herausforderung und pädagogische Verpflichtung* (lk 57-65). Regensburg: Con Brio Verlagsgesellschaft.

Kiseloff, Boris i.a. Beobachtungen und Erfahrungen. I. Schmid-Reiter (Toim), *Kinderoper. Ästhetische Herausforderung und pädagogische Verpflichtung* (lk 156-158). Regensburg: Con Brio Verlagsgesellschaft.

Reglin, Norbert i.a. Musikalisches Kindertheater in Deutschland. I. Schmid-Reiter (Toim), *Kinderoper. Ästhetische Herausforderung und pädagogische Verpflichtung* (lk 86-92). Regensburg: Con Brio Verlagsgesellschaft.

Reiß, Gunter i.a. Die Kinderoper. Geschichte und Repertoire einer widersprüchlichen Gattung. I. Schmid-Reiter (Toim), *Kinderoper. Ästhetische Herausforderung und pädagogische Verpflichtung* (lk 18-56). Regensburg: Con Brio Verlagsgesellschaft.

Schmid – Reiter, Isolde (2004). Vorwort. I. Schmid- Reiter (Toim), *Kinderoper. Ästhetische Herausforderung und pädagogische Verpflichtung* (lk 12-17). Regensburg: Con Brio Verlagsgesellschaft.

Weikl, Bernd i.a. Interdisziplinärer Dialog: Wirkung und Rezeption. I. Schmid-Reiter (Toim), *Kinderoper. Ästhetische Herausforderung und pädagogische Verpflichtung* (lk 247-248). Regensburg: Con Brio Verlagsgesellschaft.

Widmaier, Frank Martin i.a. Genauso wie mit Erwachsenen oder ganz anders. I. Schmid-Reiter (Toim), *Kinderoper. Ästhetische Herausforderung und pädagogische Verpflichtung* (lk 78-85). Regensburg: Con Brio Verlagsgesellschaft.

Vanecek, Erich i.a. Interdisziplinärer Dialog: Wirkung und Rezeption. I. Schmid-Reiter (Toim), *Kinderoper. Ästhetische Herausforderung und pädagogische Verpflichtung* (lk 249-251). Regensburg: Con Brio Verlagsgesellschaft.

Artiklid:

Arusoo, Helen 2001. Estonia lasteoperis mängivad ainult lapsed. – Öhtuleht, 23. aprill.

Avestik, Rait 2006. Fakte ja faktikesi kohalikust kutselisest lasteteatrist – Postimees, 10. mai.

Helbe, Eva 2011. Fööniks lehvitas tiibu. – Õpetajate Leht, 6. mai.

Kaugema, Tambet 2001. Makratid vallatlevad ooperis. – Postimees 19. oktoober.

Kindel, Maarja 2013. Noorteoper „Prints ja kerjus” on tabanud märki. – Sirp, 07.veebbruar.

Kõlar, Anu 2001. Me käisime ooperis. – Sirp 02. november.

Kuter, Toomas 1999. Vene romansi klubi taasalustas. – Sirp 15. oktoober.

Paalma, Vilma 1975. Koorimuusikasaated mitmelt maalt. – Sirp ja Vasar 21. veebruar.

Pajula, Ene 2009. Teatriklass õpetab noori ennast leidma. – Õpetajate Leht 16. jaanuar.

Vahtre, Lauri 2005. Napoleon, igavesti suur ja väike. – Sirp 11. veebruar.

Viires, Valdar 1968. Mitmekülgne, viljakaas, isikupärane. – Sirp ja Vasar 24. mai.

Wittstock, Uwe 2007. "Wir wollen Kinder zur Oper verführen". – Welt, 29. september.

Kalender – Kultuurileht, 22. aprill, 1994, 11.

Raadio – Päewaleht, 29. detsember, 1936, 351.

Lasteoper – Päewaleht, 8. november, 1922, 274.

Lasteoper Tartus – Kaja 12. mai, 1931, 109.

Ekskursioonide „lawiinid“ Tartu koolinäitusele - Postimees, 11.mai, 1935, 127.

Wiirumaalt – Päewaleht, 13. jaanuar, 1923, 11.

Teater – Kultuurileht, 07. juuni 1996, 21.
Eesti Rahvuskultuuri Fondi Stipendiumid – Kultuurileht, 24. november 1995, 43.

Raadio – Järva Teataja, 01.mai 1943, 48.

„Lumivalgeke ja 7 põialpoissi“ – Päewaleht, 29. detsember 1938, 351

Kroonika – Näitelawa, 05. august, 1909, 4.

Tallinna Eesti teatri „Estonia“ awamisepidu üleüldine eeskawa, 14. august 1913, 183.

B. Britteni lasteoper Estonia. - Sirp ja Vasar, 10. august, 1979, 32.

Lasteoper Rakweres. – Päewaleht, 07. mai 1924, 121.

Teater ja Muusika. – Postimees, 5.veebbruar, 1935, 35.

Vanemuise külaskäigu etendus. – Tööraha elu, 10. oktoober, 1950, 121.

Uudisoperi esietenduseks – Sirp ja Vasar, 06. mai, 1983, 18.

Hunt ja seitse kitsetalle 1950. Kavaleht.

Talvemuinasjutt 1960. Kavaleht.

Kaval-Ants ja Vanapagan 1964. Kavaleht.

Väike korstnapühkija 1977. Kavaleht.

Metsamuinasjutt 1988. Kavaleht.

TEATER: Vanemuises esietendub "Hansuke ja Greteke" – Päevaleht, 02. veebruar 2001.

Kinderzelt am Dach der Wiener Staatsoper ist Geschichte. – Salzburger Nachrichten, 13. august 2015.

Internetileheküljed:

Nelik, Viktor 1968. Koolimuusikateater, esteetiline kasvataja. – Kättesaadav: file:///C:/Users/arvut/Downloads/noukogude_kool_1978_09.pdf, (vaadatud 04. aprill 2016).

Rannap, Heino 2002. Eesti kooli ja pedagoogika kronoloogia. – Kättesaadav: https://www.hm.ee/sites/default/files/eesti_kooli_ja_pedagoogika_kronoloogia.pdf,

(vaadatud 24. märts 2016.)

Stangel, Peter 2008, 2010. Was haben Kinder von klassischer Musik. – Kättesaadav: http://www.die-taschenphilharmonie.de/fileadmin/die-taschenphilharmonie.de/upload/pdf/Was_haben_Kinder_von_klassischer_Musik.pdf, (vaadatud 15. märts 2016).

Eesti Muusika Infokeskus. Raimo Kangro – Kättesaadav <http://www.emic.ee/?sisu=heliloojad&mid=32&id=1&lang=est&action=view&method=biograafia> (vaadatud 24. märts 2016).

Eesti rahvusbibliograafia kodulehekül – Kättesaadav: <http://erb.nlib.ee/?kid=1843728x> (vaadatud 24. märts 2016).

Eesti Teatri Agentuur. Estonias esietendub lasteoper! 2003. – Kättesaadav: http://www.teater.ee/teater_eestis/uudised/aid-2087/Estonias-esietendub-lasteoper-&art_year=2003&art_month=12, (vaadatud 26. märts 2016).

Eesti Teatri Agentuur. Lavale jõuab uus eesti ooper "Mina – Napoleon!" 2005. – Kättesaadav: http://www.teater.ee/teater_eestis/uudised/aid-2334/Lavale-j%C3%B5uab-uus-eesti-ooper-Mina-Napoleon-, (vaadatud 26. märts 2016).

Eesti Teatri Agentuur. Vanemuise jõululavastusena esietendub "Talvemuinasjutt" 2005. – Kättesaadav: http://www.teater.ee/teater_eestis/uudised/aid-2334/Lavale-j%C3%B5uab-uus-eesti-ooper-Mina-Napoleon-, (vaadatud 26. märts 2016).

Eesti Teatri Agentuur. Estonias esietendub lasteoper! 2003. – Kättesaadav: http://www.teater.ee/teater_eestis/uudised/aid-2087/Estonias-esietendub-lasteoper-&art_year=2003&art_month=12, (vaadatud 26. märts 2016).

Eesti Teatri Agentuur. Lavale jõuab uus eesti ooper "Mina – Napoleon!" 2005. – Kättesaadav: http://www.teater.ee/teater_eestis/uudised/aid-2334/Lavale-j%C3%B5uab-uus-eesti-ooper-Mina-Napoleon-, (vaadatud 26. märts 2016).

Eesti Teatri Agentuur. Vanemuise jõululavastusena esietendub "Talvemuinasjutt" 2005. – Kättesaadav: http://www.teater.ee/teater_eestis/uudised/aid-2334/Lavale-j%C3%B5uab-uus-eesti-ooper-Mina-Napoleon-, (vaadatud 26. märts 2016).

Eesti Teatri Agentuur. Estonia kuulutas välja "Printsi ja kerjuse" kirjandikonkursi 2013. – Kättesaadav: http://www.teater.ee/teater_eestis/uudised/aid-5109/Estonia-kuulutas-v%C3%A4lja-Printsi-ja-kerjuse-kirjandikonkursi, (vaadatud 26. märts 2016).

Eesti Teatri Agentuur. Vanemuise jõululavastusena "Talvemuinasjutt" 2005. – Kättesaadav: http://www.teater.ee/teater_eestis/uudised/aid-2498/Vanemuise-j%C3%B5ululavastusena-esietendub-Talvemuinasjutt-&art_year=2005&art_month=11, (vaadatud 10. aprill 2016).

Kölner Kinderoper. Vom Fischer und seiner Frau. – Kättesaadav: <http://www.oper.koeln/en/programm/vom-fischer-und-seiner-frau/955>, (vaadatud 15.

aprill 2016).

Kölner Kinderoper. Die Nachtigall. – Kättesaadav:

<http://www.oper.koeln/en/programm/die-nachtigall/977>, (vaadatud 15. aprill 2016).

Kölner Kinderoper. Die Kluge. – Kättesaadav:

<http://www.oper.koeln/en/programm/die-kluge/1679>, (vaadatud 15. aprill 2016).

Kölner Kinderoper. Lollo.– Kättesaadav:

<http://www.oper.koeln/en/programm/lollo/1867>, (vaadatud 15. aprill 2016).

Kölner Kinderoper. Zwischen den Seiten – Kättesaadav:

<http://www.oper.koeln/en/programm/zwischen-den-seiten/1278>, (vaadatud 15. aprill 2016).

Komischer Oper Berlin. Komische Oper Jung. – Kättesaadav: <https://www.komische-oper-berlin.de/oper-entdecken/>, (vaadatud 15. aprill 2016).

Komischer Oper Berlin. Sela m Opera! – Kättesaadav:

https://www.komische-oper-berlin.de/oper-entdecken/selam_opera/, (vaadatud 15. aprill 2016).

Rahvusooper Estonia. Prints ja Kerjus 2013. – Kättesaadav:

<http://www.opera.ee/lavastus/prints-ja-kerjus/>, (vaadatud 28. märts 2016).

Rahvusooper Estonia. Lastele/noortele. – Kättesaadav:

<http://www.opera.ee/lavastused/lastele-noortele>, (vaadatud 28. märts 2016).

Rahvusooper Estonia. Noored! – Kättesaadav:

<http://www.opera.ee/noored/>, (vaadatud 28. märts 2016).

Staatstheater Saarland. Stücke und Konzerte für Kinder und Jugendliche –

Kättesaadav: <http://www.staatstheater.saarland/junges-sst/stuecke-spielzeit-1516.html>, (vaadatud 15. aprill 2016).

Tallinna Linnateater. Bastien ja Bastienne 2001. – Kättesaadav:

<http://www.linnateater.ee/lavastused/lavastuste-nimekiri/bastienjastienne>, (vaadatud 01. aprill 2016).

Theater Magdeburg. Junges Theater. – Kättesaadav: <http://www.theater-magdeburg.de/spielplan-tickets/junges-theater/>, (vaadatud 15. aprill 2016).

Oper Frankfurt. JETZT! Oper für dich – Kättesaadav:

<http://www.oper-frankfurt.de/de/page1028.cfm?CFID=de06c94e-4978-4386-9dd0-d39c308f265a&CFTOKEN=0&jsessionid=035DFF129F84D9144B3876A33B0E7284&stueck=696>, (vaadatud 15. aprill 2016).

Papageno. - Kättesaadav: <http://www.kinderoper.at/>, (vaadatud 27. aprill 2016).

Vanemuise Teater. Lumekuninganna (2016). – Kättesaadav:
<http://www.vanemuine.ee/repertuaar/lumekuninganna-2/>, (vaadatud 03. märts 2016).

Vanemuise Teater. Vanemuises esietendub "Doktor Dolittle ja lindude ooper" 2003. – Kättesaadav: http://www.teater.ee/teater_eestis/uudised/aid-1889/Vanemuises-esietendub-quot-%3BDoktor-Dolittle-ja-lindude-ooper-quot-%3B&art_year=2003&art_month=1, (vaadatud 24. märts 2016).

Vanemuise Teater. Lastele etendub jõuluks kaunis "Talvemuinasjutt" 2005. – Kättesaadav: http://www.vanemuine.ee/vana_leht/index.php?sisu=uudis_edasi&mid=10&id=13934&lang=est, (vaadatud 26. märts 2016).

Vanemuise Teater. Repertuaar. – Kättesaadav:
<http://www.vanemuine.ee/repertuaarid/repertuaar/>, (vaadatud 29. märts 2016).

Vanemuise Teater. Appi! Ooper!? 1. tund – Kättesaadav:
http://www.vanemuine.ee/repertuaar/appi-ooper-1-tund/appi_ooper_viite, (vaadatud 10. aprill 2016).

Vanemuise Teater. Appi! Ooper!? 2. tund – Kättesaadav:
<http://www.vanemuine.ee/repertuaar/appi-ooper-2-tund/>, (vaadatud 10. aprill 2016).

Wiener Staatsoper: Kinderzelt am Dach wurde abgebaut. – Kättesaadav:
<http://derstandard.at/2000020691926/Wiener-Staatsoper-Kinderzelt-am-Dach-wurde-abgebaut>, (vaadatud 07. aprill 2016).

Wiener Staatsoper. Oper für Kinder. – Kättesaadav: http://www.wienerstaatsoper.at/Content.Node/home/jugend/kinderoper/Kinderoper_de.php, (vaadatud 15. aprill 2016).

Holender singt bei Kinderopern-Uraufführung in Staatsoper. – Kättesaadav:
<http://www.vienna.at/holender-singt-bei-kinderopern-urauffuehrung-in-staatsoper/news-20100503-03581419>, (vaadatud 07. aprill 2016).

1767 Apollo et Hyacinthus. – Kättesaadav:
<http://www.mozart.com/de/timeline/werk/apollo-et-hyacinthus>, (vaadatud 01. aprill 2016).

TEATRILOOD. 9. saade. Britteni lasteoper. – Kättesaadav:
<https://arhiiv.err.ee/vaata/teatriloode-teatriloode-9-saade-britteni-lasteoper>. (vaadatud 29.03.2016).

Musiktheater in der DDR. Mit List und Lust durchs Märchenland – Kättesaadav:
<http://www.kultiversum.de/Opernwelt/Musiktheater-in-der-DDR-Herz-Komische-Oper-Berlin.-DDR-Mit-List-und-Lust-durchs-Maerchenlan.html>. (vaadatud 18.05.2016).

ZUSAMMENFASSUNG

Die Kinderoper in Estland und dessen Zukunft. Am Beispiel der Kinderoper in Deutschland.

Die vorliegende Bachelorarbeit untersucht die Kinderoper in Estland vom Anfang des 20. Jahrhunderts bis zur Gegenwart. Dabei werden nicht nur professionelle Aufführungen erläutert, sondern auch die Kinderoper als Schuloper berücksichtigt, die besonders am Anfang des 20. Jahrhunderts in Deutschland, als auch in Estland sehr verbreitet war. Am Anfang der Bachelorarbeit wird einführend das Genre Kinderoper aus ästhetischer und pädagogischer Sicht betrachtet, um eine Abgrenzung zum sehr verbreiteten und beliebten Kindermusical zu ziehen, um letztendlich eine Definition auszuformulieren, die bisher im Kontext zu Estland noch nicht aufgestellt wurde.

Die Kinderoper in Estland wurde bisher noch nicht erforscht. Die vorliegende Arbeit soll als Einführung in das Thema Kinderoper in Estland betrachtet werden, die eine umfangreichere Forschungsarbeit nachziehen kann.

Im 1. Kapitel wird das Genre Kinderoper von den unterschiedlichen Betrachtungsweisen her vorgestellt. Ich hebe die pädagogischen Aspekte hervor, wie das Benutzen von märchenhaften Stoffen, die ästhetischen Aspekte und das Einsetzen von professionellen Sängern in der Kinderoper. Desweiteren zeige ich Merkmale auf, in der sich die Kinderoper von der Erwachsenenoper unterscheidet, wie zum Beispiel die Spieldauer der Kinderoper. Zusätzlich mache ich auf die Problematiken des Genres Kinderoper aufmerksam: Wo endet Kinderoper und wo fängt Jugendoper an? Sollten auf der Bühne neben professionellen Sängern auch Kinder sein? Das Genre Kinderoper ist sehr schwer zu abzugrenzen. Meine Definition der Kinderoper beruht auf ästhetisch-pädagogischen Aspekten.

Die Kinderoper ist ein an Kinder gerichtetes Kunstwerk, dessen hoher ästhetischer Anspruch sich in der klassischen Musik/Gesang, im darstellenden Spiel, als auch im

Bühnenbild widerspiegelt und gleichzeitig immer auch ein pädagogische Ziel hat.

Im 2. Kapitel wird die Kinderoper in Estland in chronologischer Reihenfolge vom Anfang des 20. Jahrhunderts aufgezeigt. Die Chronologie wurde dabei in einzelne zeitliche Abschnitte geteilt: Vorkriegszeit, das sowjetische Estland, die Zeit ab 1990 und die Gegenwart ab dem Jahr 2000. Das Kapitel zeigt deutlich, dass die Tradition der Kinderoper ähnlich wie in Deutschland, aus der Schuloper entstanden ist. Die erste Kinderoper auf großer Bühne im Opernhaus Estonia war 1939 mit der Aufführung *Lumivalgeke ja 7 põialpoissi*. Die erste Kinderoper zur Zeit der Sowjetunion war *Hunt ja seitse kitsetalle* im Jahre 1950 im Theater Vanemuine. Zu dieser Zeit spielte man auch oft die Kinderoper *Talvemuinasjutt* vom estnischen Komponisten Euegen Kapp. In den 90er Jahren dominierte die Musikschule Haapsalu die Kinderoper in Estland. Innerhalb von 20 Jahre führte man 5 Kinderoper auf. Seit dem Jahr 2000 werden die zeitlichen Abstände zwischen den einzelnen Neuaufführungen größer. Im Jahr 2005 wurde die estnische Kinderoper *Mina-Napoleon* im Opernhaus Estonia aufgeführt. Eine genaue Übersicht über die aufgeführten Opern in Estland findet man im Anhang an diese Arbeit. Das 2. Kapitel zeigt weiterhin, dass die gegenwärtige estnische-Kinderoper in den Theatern nur an 4. Stelle, neben dem Sprechtheater, dem Kindermusical und dem Kinderballett ist. Die Kinder haben die Möglichkeit an Bildungsprogrammen, wie Workshops und Exkursionen teilzunehmen und selbst Oper zu machen - eine reale Begegnung in Form einer professionellen Aufführung aber fehlt, da es in den Programmen des Opernhauses Estonia und dem Theater Vanemuise zur Zeit nur sehr wenige bis gar keine Kinderoper gibt.

In dem 3. Kapitel wird deutlich welche Entwicklung die deutsche Kinderoper seit dem Anfang des 20. Jahrhunderts gemacht hat. Die Besonderheit, dass in der deutschen Geschichte ebenfalls die Schuloper Anfang des 20. Jahrhunderts sehr verbreitet war zeigt, wie eng kulturell in dieser Zeit beide Länder verbunden waren, worin sicherlich auch die deutschbaltische Geschichte eine Rolle spielt. Die Entwicklung der Kinderoper änderte sich mit dem Bau der Berliner Mauer. In der DDR wurde die Kinderoper durch Komponisten wie Gerhard Schedl sehr lebendig gelebt. In West-Deutschland schaute man in die USA und die Kinderoper musste dem Musical den Vortritt lassen.

Heutzutage gibt es eine lebendige Kinderoper in Deutschland, die in allen großen Opernhäusern umgesetzt wird mit Workshops, Begleitmaterialien, Vor- und Nachgesprächen zu den Vorstellungen, sowie Besuchen der Opernhäuser an den Schulen. Die kleineren Theater in Städten mit geringeren Einwohnerzahlen haben oft ein stark ausgeprägtes Sprechtheater, somit ist die Kinderoper in diesen Regionen weniger bis gar nicht vertreten. An diese Stelle treten jedoch Kinderkonzerte und Kinderballett.

Estland kann aus eigenen Traditionen und auch aus den Ideen aus Deutschland und Österreich an der eignen Kinderoper Tradition anknüpfen. Es gibt gute Regisseure wie Jaanus Rohumaa und Neeme Kuningas, die bereits mit dem Genre Kinderoper Erfahrungen gesammelt haben. Es gibt eine starke Chorbewegung, die bereits in Kindergärten beginnt. Zusätzlich gibt es in Estland ein starkes Interesse Sprechtheater bereits im Kindergarten vorzuführen, besonders durch regelmäßige und auffällig häufige Besuche von Theatern in den estnischen Kindergärten, die es meiner Erfahrung nach in Deutschland nicht gibt. Ein Besuch der estnischen musikalischen Ensembles in den Schulen und Kindergärten ist sinnvoll, um das musikalische Interesse bei den Kindern zu wecken. Da eine Kinderoper sicherlich auch ein finanzieller Aufwand ist, aber nie nur kommerzielle Zwecke erfüllen darf, liegt die Überlegung nahe, an den estnischen Opernhäusern in Bezug auf die Kinderoper enger mit Sponsoren zu arbeiten, die ihre Namen gerne auf der Internetseite der Oper oder des Theaters platzieren dürfen so, wie man es bereits schon auf den Internetseiten vom Theater Vanemuise und dem Opernhaus Estonia sieht. Außerdem kann man Fördervereine gründen, die sich ausschließlich mit der Kinderoper beschäftigen und Unterstützer und Sponsoren suchen.

Ich gehe davon aus, dass die Kinderoper in Estland ein beliebtes Genre werden würde, wenn man den Kindern hier Zugang zur Kinderoper gibt. Die estnische Kinderoper hat als Genre eine große Chance, weil das öffentliche Singen in jeder Altersklasse in Estland an sich überdurchschnittlich etabliert ist und das Schauspiel, um Geschichten auch visuell zu erzählen, für Kinder sehr ansprechend ist. Die ausverkauften Vorstellungen und die Errichtung reiner Kinderoper – Gebäude in Deutschland und auch das große Interesse anerkannter Operndirektoren wie Ioan Holender, der der ehemalige Operndirektor der Wiener Staatsoper ist, zeigen welches Potenzial dieses Genre hat,

wenn man es denn in den Theatern und Opernhäusern integriert. Am Ende ist nicht die Größe der Kinderoper wichtig, sondern dessen ästhetisch-pädagogische Verpflichtung, dies kann auch auf einer kleinen Bühne passieren.

LISA 1

Kavaleht *Hunt ja seitse kitsetalle*, 1950 Vanemuise teater

12. III 1950

RIIKLIK TEATER VANEMUINE

Hunt ja seitse kitsetalle

Z. Kompanejetsi lasteoper 2 vaatuses 6 pildis

Lavastaja: **Udo Väljaots**
Muusikajuht: **Aadu Regl**
Lavakujundus ja kostüümide kavandid: **Leo Rull**
Repetiitor-kontsertmeister: **Valdeko Viru**
Jumestus ja parukad: **Paul Kangro**

Tegelased:

Kitseema	Elsa Lamp
Kitsetalled	Ludmilla Tarm, Ludmilla Hussar, Virve Luide, Salme Soome, Milvi Kolts, Ly Laar, Vilve Sakna
Hunt	August Veber
Pagar	Eido Tee
Pagariselid	Allan Jaas, Voldemar Sõnnus, Aimar Moistu, Väino Ares, Eino Rütli, Eino Kivi
1. kaupleja	Endel Aimre
2. kaupleja	Voldemar Viller
Maiustuste müüja	Voldemar Praakel
Lindude müüja	Ants Tikk
Karu	Voldemar Hanson
Karujuht	Aksel Kahr

Rahvas

Etendust juhib Karl Kalkun

Vahepeg 3. pildi järel

Hind 20 kop.

Õnne Eesti, Tartu, III.30, 470. 9000. MB 02220.

LISA 2

Kavaleht *Kaval-Ants ja Vanapagan*, 1964 Vanemuise teater

TÖÖPUNALIPU ORDENIGA EESTI NSV RIIKLIK
TEATER

„VANEMUINE“

Asutatud 1870. aastal

Kaval-Ants ja Vanapagan

RIHO PÄTSI lasteoper 2 vaatuses 4 pildis

Libreto: ANDRES SÄREV (rahvaluule ja
A. Kitzbergi samanimelise näidendi ainetel)

Dirigent:

ERICH KÖLAR

Lavastaja:

KULNO SÜVALEP

Dekoratsioonid ja kostüümid:

ENSV teeneline kunstitegelane VOLDEMAR PEIL

Koormeister:

HELGI SIRMAIS

Tantsud:

ÜLO VILIMAA

Kontsertmeistrid:

HILJA KANGRO, HELVE KORTSPÄRN, ELNA SOMMER

Jumestus ja parukad:

ENSV teeneline kunstitegelane PAUL KANGRO

Teatri peanäitejuht:

ENSV rahvakunstnik KAAREL IRD

TARTU 1964

LISA 3

Kavaleht *Talvemuinasjutt*, 1960 Vanemuise teater

TOOPUNALIPU ORDENIGA EESTI NSV RIIKLIK TEATER

»VANEMUINE»

Asutatud 1870. aastal

Pühendatud ULKNÜ 40. aastapäevale

TALVEMUINASJUTT

EUGEN KAPI LASTEOOPER
3 VAATUSES, 7 PILDIS PROLOOGIGA

LIBRETO: JOSSIF NASALEVITS

DIRIGENT:
ERICH KÖLAR

LAVASTAJA:
ENSV teeneline kunstitegelane UDO VÄLJAOTS

KUNSTNIK:
GEORG SANDER

TANTSUD:
ENSV teeneline kunstitegelane IDA URBEL

KOORMEISTER:
SILVIA KOSK

KONTSERTMEISTRID:
HILJA KANGRO ja HELVE KORTSPÄRN

JUMESTUS JA PARUKAD:
PAUL KANGRO

TEATRI PEANÄITEJUHT:
ENSV rahvakunstnik KAAREL IRD

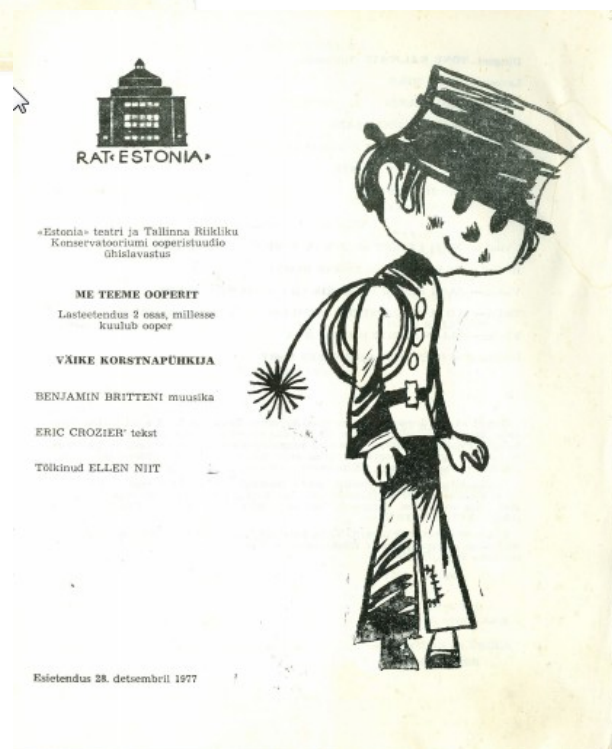

TARTU 1960

LISA 4

Kavaleht *Väike Korstnapühkija*, 1977 Rahvusooper Estonia

LISA 5

Festival Moskva Laste Muusikateater Tallinnas, Boriss Terentjevi lasteoper *Maksimka* (pildi all paremas nurgas oleva foto)

17. JAANUAR
ILMUB 1940. A. OKTOOBRI

KÕIGI MAADE PROLETAARLASED, ÜHINEGE!

**Eesti NSV
Kultuuriministeeriumi
ja loominguiliste
liitude häälekandja**

3 · 1986 SIRP ja VASAR

MOSKVA LASTE MUUSIKATEATER TALLINNAS

Sellest kaunist majast numbriga 3 Vernadski prospektil Moskvas tuldi uue aasta algul mitme etendusega nädalpäevadeks Tallinna, et võtta muusika, värvide ja tantsuga silmelegi noorte südamed. Olgu öeldud, et teatri praeguses kodus, mis valemis täpselt 30 aastat tagasi, on 1200 kohaga saal ooperi- ja balletietendusteks ning väike, 200 kohaga kontserdisaal. Teatri rahkenuks neljasajaliikmelise peret, kus suur balletitrupp ja 70 muusikuga orkester, jubis selle loomisest peale sotsialistliku töö kangelane, NSV Liidu rahvakunstnik Matelja Sals.

Mark Minkovi «Võhmasaia» juhatus lepi esitamisajaks. Nende silmaga nähti etendust pildil, sõnadid otsustati, teater leidis kodus, koor murehäälestuse...

Michail Rouborgini balleti «Kakaka» on teatrisse juhtunud parajasti kaastunne... Kesknoori kütis Boriss Terentjevi lasteoper «Maksimka».

ESTONIAN ACADEMY OF MUSIC AND THEATRE
Akadeemiline Raamatukogu

LISA 6

Rahvusooper Estonia *Pomm* (2001), lavastaja Neeme Kuningas, muusika Tõnis Kaumann

LISA 7

Kinderoper Köln *Die Kluge* (2016), lavastaja Brigitta Gillessen, muusika Carl Orff

Kinderoper Köln *Die Nachtigall* (2015), lavastaja Beka Savics, muusika Igor Stravinski

LISA 8

Bakalaureuse töös mainitud lasteoperid Eestis alates 20. sajandist kronoloogilises järjekorras (ei ole ammendav).

AASTA	LASTEOOPER	MÄNGUKOHT	ŽANR
1909	<i>Lastekooride eeskawaste lasteoperina</i>	Rakvere	kooliooper
1913	<i>Hänsel ja Gretel</i>	Tallinn, Estonia	lasteoper
enne 1922	<i>Punamütsike</i>	Rakvere	kooliooper/ muinasjutuoper
1922	<i>Lumiwalgeke</i>	Rakvere	kooliooper/ muinasjutuoper
1923	tundmatu	Viirumaa tantsupidu	tundmatu
1924	<i>Okasroosike</i>	Rakvere	kooliooper/muinasjutuoper
1927	<i>Punamütsike</i>	Tapa	kooliooper/muinasjutuoper
1931	<i>Lumineitsike (Lumivalgeke)</i>	Tartu	kooliooper koos solistidega/muinasjutuoper
1935	<i>Lumewalgeke</i>	Tartu, näitusel Lawiinid	kooliooper koos solistidega/muinasjutuoper
1935	<i>Hansuke ja Greteke</i>	Tartu	muinasjutuoper
1936	<i>Hunt ja seitse kitsetalle</i>	raadio	radiooper/muinasjutuoper
1939	<i>Lumivalgeke ja 7 põialpoissi</i>	Tallinn, Estonia	lasteoper/muinasjutuoper
1940	<i>Hunt ja seitse kitsetalle</i>	raadio	radiooper/muinasjutuoper

1943	<i>Abti muusikaga lasteoper</i>	raadio	radiooper/muinasjutuoper
1950	<i>Hunt ja seitse kitsetalle</i>	Tartu, teater Vanemuine	lasteoper/muinasjutuoper
1958	<i>Reinuvader Rebane</i>	esitamata	muinasjutuoper/kuuldemäng
1958	<i>Talvemuinasjutt</i>	Tartu, teater Vanemuine	lasteoper/muinasjutuoper
1962	<i>Hunt ja seitse kitsetalle</i>	Tartu, teater Vanemuine	lasteoper/muinasjutuoper
1962	<i>Kaval-Ants ja Vanapagan</i>	Tartu, teater Vanemuine	lasteoper/muinasjutuoper
1964	<i>Kivine pisar</i>	Tallinn II. Internaatkool	kooliooper
1968	<i>Talvemuinasjutt</i>	Haapsalu 1. keskkool	muinasjutuoper/kooliooper
1969	<i>Hunt ja seitse kitsetalle</i>	Põltsamaa Lastemuusikakooli	muinasjutuoper/kooliooper
1974	<i>Talvemuinasjutt</i>	Tartu, teater Vanemuine	muinasjutuoper
1975	<i>Ooperimäng</i>	Heliloojate Liidu pleenumi raamis	lasteoper/teleoper
1977	<i>Väike korstnapühkija</i>	Tallinn, Estonia	lasteoper
1983	<i>Enneolematu ime,</i>	Tallinn, Estonia	lasteoper
1986	<i>Mörko</i>	Tallinna 4. keskkooli	kooliooper
1986	<i>Võlumuusika/ Maksimka</i>	Festival Moskva Laste Muusikateater Tallinnas	lasteoperid
1988	<i>Metsamuinasjutt</i>	Tallinn, Colombina	muinasjutuoper/lasteoper
1994	<i>Kuri kuningatütar</i>	Haapsalu muusikakool	muinasjutuoper/kooliooper

1995	<i>Joona saatmine</i>	Haapsalu muusikakool	kooliooper
1997	<i>Klounid klassiekskursioonil</i>	Haapsalu muusikakool	kooliooper
1998	<i>Pildid lapsepõlvest</i>	Haapsalu muusikakool	kooliooper
1999	<i>Hunt ja seitse kitsetalle</i>	Haapsalu muusikakool	muinasjutuoper/kooliooper
1999	<i>Printsess Alicia</i>	Eestis ringsõidul	muinasjutuoper/lasteoper
2001	<i>Lumivalgeke ja 7 põialpoissi</i>	Haapsalu muusikakool	muinasjutuoper/kooliooper
2001	<i>Pomm</i>	Tallinn, Estonia	lasteoper
2001	<i>Hansuke ja Greteke</i>	Tartu, teater Vanemuine	lasteoper, muinasjutuoper
2003	<i>Dr. Dolittle</i>	Tartu, teater Vanemuine	lasteoper
2003	<i>Väike korstnapühkija</i>	Tallinn, Estonia	lasteoper
2004	<i>Hansuke ja Greteke</i>	Tallinn, Nukuteater	lasteajalaste, muinasjutuoper
2005	<i>Talvemuinasjutt</i>	Tartu, teater Vanemuine	muinasjutuoper
2005	<i>Mina Napoleon</i>	Tallinn, Estonia	lasteoper
2005	<i>Talvemuinasjutt</i>	Tartu, teater Vanemuine	lasteoper
2010	<i>Käsikivi kosmosest</i>	Saaremaa ooperipäevad	lasteoper
2013	<i>Prints ja kerjus</i>	Tallinn, Estonia	noorteoper/lasteoper
2014	<i>Muinasjutt papist ja tema sulasest Baldast</i>	Tallinn, Vene kultuurikeskus	kooliooper/lasteoper

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina,

Fanny Schneider

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Lasteooper Eestis ja selle tulevik saksa lasteooperi näitel

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on

Madli Pesti

(juhendaja nimi)

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 16. mai 2016

Fanny Schneider